

ODRA-NIEMEN

Donad Granicami

Kwartalnik Stowarzyszenia Odra-Niemen Nr 4/2023 (13) ISSN: 2719-762X

Naprawdę przyjechaliście z Polski?

czytaj na str. 28

Dzień Niepodległości

czytaj na str. 6

Czas podsumowań i planów

ILONA GOSIEWSKA,
PREZES ZARZĄDU GŁÓWNEGO
STOWARZYSZENIA ODRA-NIEMEN

Zapewne będą to ostatnie okrągłe rocznice, podczas których młode pokolenie będzie miało szansę na bezpośredni kontakt z bohaterami polskiej wolności.

W przyszłym roku i nasze środowisko ma swoje ważne wydarzenie. Będziemy obchodzić 15. rocznicę akcji „Rodacy Bohaterom”, od której zaczęła się nowa era Stowarzyszenia Odra-Niemen. Kulminacyjnym wydarzeniem będzie uroczysta gala, która odbędzie się we wrześniu we wrocławskiej sali Impart Centrum.

Zbliżający się nowy rok to czas podsumowań i planów na przyszłość. W 2024 roku odbędzie się kilka ważnych rocznic dla naszego środowiska. Będziemy obchodzić 80. rocznicę wybuchu Powstania Warszawskiego, operacji „Ostra Brama” czy bitwy pod Monte Cassino. Te wydarzenia wyznaczają nam kierunek aktywności Stowarzyszenia Odra-Niemen na przyszły rok. We współpracy z Federacją Patriotyczną planujemy międzypokoleniowe wyprawy edukacyjno-patriotyczne do Włoch i na Litwę. Chcemy też zaprosić polską młodzież z różnych krajów do Warszawy, aby poznała, jak ważne i wzruszające dla warszawiaków i Rodaków z różnych stron Polski są wydarzenia związane z Powstaniem Warszawskim.

Poza tym w ciągu roku planujemy z naszymi partnerami okolicznościowe pikniki, bieg w Sobótce, spotkania tematyczne i wiele akcji w mediach społecznościowych. Przyszły rok zapowiada się zatem pracowicie i emocjonująco.

Za nami również ważny czas. W 2023 roku zrealizowaliśmy ponad 20 projektów dotacyjnych i wiele zadań wolontariackich finansowanych ze środków własnych, ze zbiorów publicznych, z funduszy przekazanych przez darczyńców. Coraz bardziej rozwijamy realizację zadań adresowanych do polonijnych społeczności i polskich działających za granicą. To staje się naszym wiodącym obszarem. Zdobywamy też wciąż nowe doświadczenia w realizacji konkursów małych grantów, wspierając tymi projektami i naszymi umiejętnościami małe i średnie organizacje. Rozpoczęliśmy pilotażowy program edukacyjny „Warsztaty filmowe”, mający na celu poznawanie przez młodych ludzi narzędzi multimedialnych i losów lokalnych świadków historii. Efekt: fantastyczne spoty promujące

międzypokoleniowe spotkania. To dla nas ważny kierunek rozwoju, gdyż zauważamy, ile dobrych treści i nowych narzędzi dają nam te zajęcia.

Jednakże najważniejszym zadaniem i całym obszarem wsparcia pozostaje działanie na rzecz środowisk kombatanckich. Akcja „Rodacy Bohaterom” jest przez nich utworzona, dla nich realizowana i o nich opowiadająca. Zbudowaliśmy wokół tej akcji nasze oddziały, które tak pięknie się rozwijają. Tworzymy sieć współpracy, która połączyła nas w Federację Patriotyczną. Dzięki kombatanantom poznaliśmy miejsca pamięci, którymi się teraz opiekujemy. To było, jest i zawsze będzie nasze najbliższe sercu wyzwanie. Dużo w tym numerze będzie informacji o projekcie „Rodacy Bohaterom”. Zapraszam do lektury.

A wykorzystując grudniowy czas, życzę w imieniu całego środowiska Stowarzyszenia Odra-Niemen błogosławionych świąt Bożego Narodzenia i dziękuję za wszystko.

Pamiętajmy o pamięci

EUGENIUSZ GOSIEWSKI

Akcja „Rodacy Bohaterom” ma więc wielkiego beneficjenta. Są to dziesiątki tysięcy Polaków mieszkających na Litwie, Łotwie, Białorusi, Ukrainie. Choć czasami docieramy również do Rumunii (na Bukowinę) czy do Mołdawii – na dawne kresy I RP. Wspieramy głównie najbardziej potrzebujących: rodziny wielodzietne, rodziców samotnie wy-

W przyszłym roku, 2024, minie 15 lat od rozpoczęcia przez Stowarzyszenie Odra-Niemen akcji „Rodacy Bohaterom”, która jest pierwszym dużym zadaniem naszej organizacji i jednocześnie jest największą naszą akcją społeczną realizowaną w formie zbiórki publicznej. Początkowo była skierowana do kombatanatów Armii Krajowej mieszkających na Białorusi. Żyło ich tam wtedy, w roku 2009, blisko dwieście osób. Później akcją objęliśmy kombatanatów na Litwie i Ukrainie oraz w Polsce. I w końcu, kiedy zbieraliśmy rocznie po ok. 80 ton darów, postanowiliśmy przekazywać nasze paczki również rodakom na dawnych Kresach Wschodnich. Ponieważ oni – naszym zdaniem – także są bohaterami. Bohaterami walki o polski język, polską kulturę i zwyczaj, o polską młodzież i jej wychowanie. O polskość – mówiąc najprościej.

chowujących dzieci, osoby starsze, samotne, chore. Staramy się również pamiętać o tych wszystkich, którzy robią bardzo dużo dla polskości lub przez całe życie działali na jej rzecz. Bo przecież nasze paczki są nie tylko dla potrzebujących. Są również „paczki pamięci” – wręczanymi tym, którzy być może ich nie potrzebują, ale my w ten sposób chcemy docenić ich pracę, ich działania. Pokazać, że pamiętamy. Bo przecież tu, w Polsce, wielu z nas pamięta o naszych rodakach, którzy zrzuceniem losu znaleźli się na obczyźnie, czy też – jak nasi rodacy na dawnych Kresach Wschodnich – nie wyprowadzili się z domów. Tylko granica została przesunięta. Oni żyją od wieków na ziemiach Ojców i Dziadów, a my musimy w każdym roku dobitnie pokazać im, że pamiętamy o nich, że wspiera-

my ich oraz że jesteśmy im wdzięczni za ich trud i pracę.

Dlatego o progu kolejnej akcji „Rodacy Bohaterom” musimy szczególnie mocno zapewnić, że nasza akcja będzie działać bez przerw. I że nie zaprzestaniemy prac nad podtrzymaniem pamięci o rodakach poza granicami. To dlatego paczki zbierają dla nas bardzo często dzieci w szkołach; przy okazji opowiadamy im o historii Polaków poza granicami. To dlatego młodzi ludzie z różnych regionów Polski jeżdżą z nami na wyprawy, podczas których sami wręczają paczki naszym bohaterom. Dzisiaj to głównie młode pokolenie Polaków musi podjąć zobowiązanie o zachowaniu pamięci. Wtedy ta pamięć będzie trwać. Tak jak akcja „Rodacy Bohaterom”, która rozpoczęła piętnasty rok istnienia. I oby trwała jak najdłużej.

A imię jego Czterdzieści i Cztery

BOLESŁAW BEZEG,
REDAKTOR NACZELNY

Wdobie II wojny światowej pojawiła się koncepcja, że owym wskrzesicielem narodu będzie rok 1944, w którym spodziewano się przełomu i odzyskania niepodległości. Wydarzenia jednak potoczyły się inaczej. Mimo to coś było na rzeczy, bo rok 1944 był

Nad znaczeniem prorocтва o wskrzesicielu Polski, zawartego w tzw. *Widzeniu Księdza Piotra Mickiewicza* trzeciej części *Dziadów* (*Patrz! – ha! – to dziecię uszło – rośnie – to obrońca! Wskrzesiciel narodu, – I Z matki obcej; krew jego dawne bohatera, I A imię jego będzie czterdzieści i cztery*), zastanawiali się już współcześni autorowi. Pytano go zresztą o znaczenie tych słów wielokrotnie podczas różnych spotkań autorskich w Paryżu, Dreźnie i innych miejscach. Z ówczesnych odpowiedzi Mickiewicza można wysnuć wnioski, że i on sam się zastanawiał, co też mu wena podsunęła, gdy pisał swoje genialne dzieło. Niekiedy sugerował, że ów 44 to filozof Andrzej Towiański. Ale ten, niestety, w żaden sposób nie przejawiał cech wskrzesiciela narodu. Później dopasowywano do tej funkcji kolejnych naszych wybitnych rodaków: Romualda Traugutta, Józefa Piłsudskiego, Romana Dmowskiego, a w końcu św. Jana Pawła II.

rokiem obfitującym w szczególne dla Polaków wydarzenia, których 80. rocznicę będziemy przeżywać w 2024 roku. W styczniu 1944 roku, przekraczając przedwojenną polską granicę w okolicach Sam, Rosjanie rozpoczęli – trwającą po dziś dzień – drugą okupację terytoriów II RP. Również w styczniu Polska Samodzielna Kompania Komandosów wywalczyła pozycje wyjściowe do kolejnych szturmów alianckich armii na linię Gustawa i Monte Cassino. W tym samym czasie Armia Krajowa rozpoczęła realizację planu „Burza”, a dowódca Narodowych Sił Zbrojnych, płk Tadeusz Kurcusz, nakazał swoim podkomendnym uważać wkraczających Sowietów za wrogów.

Harczerze z Grup Szturmowych zastrzelili dowódcę warszawskiej SS i policji Franza Kutschera. II Korpus Polski zdobył Monte Cassino i Piedimonte, a następnie Loreto i Ankonę. Polska 1. Dywizja Pancerna stoczyła morderczą bitwę pod Falaise i drugą o ujście Skaldy. Polscy spadochroniarze uratowali resztki brytyjskiej dywizji zdziękowanej w bitwie pod Arnhem. Było też wiele dramatycznych chwil podczas zajmowania przez Sowietów poszczególnych miast i regionów na Kresach, a także ukraińskie zbrodnie na Polakach w Podkaminieniu, Hucie Pieniackiej, Hucisku i w wielu innych miejscach. Z tego roku 1944 był zmienny i będzie co upamiętniać w 2024 roku.

Projekt finansowany ze środków Kancelarii Prezesa Rady Ministrów w ramach konkursu Polonia i Polacy za Granicą 2023.

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

ODRA NIEMEN PONAD GRANICAMI. Kwartalnik Stowarzyszenia Odra-Niemen
Adres redakcji: ul. Zelwerowicza 16/3, Wrocław 53-676. NIP: 897-16-78-921
Kontakt z Redakcją: tel.: 0048 71 355 52 02, E-mail: ponadgranicami@odraniemen.org

Redaktor naczelny: Bolesław Bezeg, e-mail: b.bezeg@odraniemen.org

Redaguje zespół.

Wydawca: Stowarzyszenie Odra-Niemen

Prezes: Ilona Gosiewska, e-mail: i.gosiewska@odraniemen.org

WOŁONTARIAT STOWARZYSZENIA ODRA-NIEMEN

Piątego grudnia przypada Międzynarodowy Dzień Wolontariatu. Tego dnia w sali Centrum Historii Zajezdnia we Wrocławiu zorganizowaliśmy Galę Wolontariatu. Przybyło ponad 100 gości, uczniów i pedagogów dolnośląskich szkół, harcerze, seniorzy Dolnośląskiej Solidarności, Solidarności Walczącej.

Ciała ta międzypokoleniowa grupa w 2023 roku brała udział w akcjach pomocowych Stowarzyszenia Odra-Niemen. Gośćmi honorowymi wydarzenia byli:

- kpt. Stanisław Wolczaski, żołnierz Armii Krajowej, uczestnik powstania warszawskiego, który wystąpił z przesłaniem do młodego pokolenia,
- Krzysztof Olechnowicz, syn ppłk. Antoniego Olechnowicza ps. „Pohorecki”, ostatniego komendanta Okręgu Wileńskiego AK,
- Kazimierz Suszyński, syn Leona Suszyńskiego ps. „P8” oraz Heleny Suszyńskiej ps. „Orlica” – żołnierzy II konspiracji walczących w Puszczy Knyszyńskiej,
- Przemysław Lazarowicz, wnuk Adama Lazarowicza ps. „Klamra”, żołnierza AK i WiN, członka IV Zarządu Głównego Zrzeszenia WiN.

Ekipa SON dziękowała naszym przyjaciołom za pomoc i życzliwość, rozdając wolontariuszom pamiątkowe magnesy z logo akcji „Rodacy Bohaterem”, a szkołom i środowiskom przekazaliśmy okolicznościowe dyplomy. Spotkanie uświetniły dwa koncerty. Uczniowie z Liceum Ogólnokształcącego nr 1 im. Jana III Sobieskiego w Oławie pięknie wykonali kilka utworów patriotycznych. Natomiast raper Paweł Under Przewoźny zaprezentował utwory o polskiej historii.

Gala była podsumowaniem trzyletniego projektu „Centrum działań Ponad Podziałami”. To zadanie powstało dlatego, że w 2020 roku otrzymaliśmy z zasobów UM we Wrocławiu,

Gala Wolontariatu we Wrocławiu

po wielu poszukiwaniach i negocjacjach, nowy lokal na prowadzenie działalności. Wcześniejsza siedziba nie nadawała się do realizacji naszych zamierzeń i marzeń. Nowe biuro mieści się w samym centrum, 5 minut od Starego Miasta, na ulicy, na której w czasie II wojny światowej, w niemieckim Breslau, w podobnej kamienicy działalność konspiracyjną prowadziła polonijna grupa patriotyczna. Przypadek, że i my w tym miejscu prowadzimy działania patriotyczne i realizujemy wiele zadań dla Polonii, na szczęście nie w konspiracji?

Wracając do projektu, postanowiliśmy rozwijać

w nowej siedzibie aktywności, a przede wszystkim wolontariat, który mocno ucierpiał z powodu przerwy związanej z COVIDEM. Nowe miejsce to duża przestrzeń, z salami warsztatowymi, konferencyjnymi, z zapleczem socjalnym. Projekt, na który udało się pozyskać dotację z Narodowego Instytutu Wolności, dotyczył realizacji różnych aktywności, aby wzmocnić wolontariat, zorganizować cykliczne spotkania tematyczne ze świadkami historii, gośćmi polonijnymi, realizować wydarzenia i inicjatywy edukacyjne.

Budujemy nowoczesne i pomocne miejsce szerokiej współpracy dla wolontariuszy, organizacji

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

pozarządowych czy grup nieformalnych. Centrum ma służyć nam i innym oraz stale się rozwijać. To miejsce, w którym są realizowane i kreowane akcje miejskie, regionalne, krajowe i międzynarodowe. To rozwój i wzmocnienie dotychczasowych wieloletnich działań. Od początku jesteśmy nastawieni na współpracę międzyrodzinną. Nasze sale są dostępne dla innych organizacji. Organizujemy dla sektora pozarządowego szkolenia, warsztaty, doradztwo oparte na naszych doświadczeniach. Wspieramy grupy nieformalne oraz tworzymy przestrzeń dla wolontariuszy, ale też dla naszych członków i gości, realizując wiele spotkań.

Najważniejsze wydarzenia, jakie udało się nam zrealizować w tym miejscu, to spotkania z kombatantami, ze świadkami historii, z sybirakami. Zapraszaliśmy weteranów na międzypokoleniowe spotkania, organizowaliśmy dla nich uroczystości urodzinowe, patriotyczne. Współpracujemy też z kadrą pedagogiczną, organizując cykliczne spotkania branżowe i wspólnie tworzymy zadania oparte na szkolnym wolontariacie.

W naszym biurze odbywają się spotkania z ciekawymi osobami, m.in. był u nas Jakub Czerwiński, autor popularnego kanału „Irytujący historyk”, czy Szymon Pękala, twórca kanału „Wojna idei”. Przyjeżdżają Polacy z różnych zakątków świata. Gościliśmy rodaków z Zaozla, Uzbekistanu, Mołdawii, Argentyny, Litwy, Białorusi, Ukrainy czy USA.

Goszcząca u nas delegacja szkolnego wolontariatu spotkała Krzysztofa Olechnowicza, syna ostatniego komendanta Wileńskiego Okręgu AK. Pan Krzysztof jest naszym częstym gościem

Międzypokoleniowe spotkania w biurze SON

Międzypokoleniowe spotkania w biurze SON

Członkowie SON podczas cyklicznych spotkań „Podróże z historią” prezentują, w ramach realizowanych projektów, własne materiały z wyjazdów po świecie. I tak odbyły się już prelekcje z wyprawy do Gruzji, USA i Nowej Zelandii, z niepowtarzalnych wyjazdów na Kresy czy do Norwegii.

Adres Zelwerowicza 16/3 we Wrocławiu staje się coraz bardziej znany. Tu organizujemy akcje społeczne, koordynujemy projekty realizowane w regionie, w kraju i na świecie. Stąd zarządzamy organizacją, współpracując z ośmioma oddziałami SON. Tu zapraszamy wolontariuszy. To też nasze centrum działań.

W ciągu roku organizujemy kilkadziesiąt wydarzeń w siedzibie SON, udostępniamy przestrzeń wielu środowiskom, tworzymy sieci współpracy. Zapraszamy do współpracy w 2024 roku, do udziału w spotkaniach, projektach i do realizacji u nas własnych pomysłów.

W każdy czwartek o 18.30 mamy spotkania, a od poniedziałku do piątku zawsze można zastać kogoś w biurze. To nasze i wasze miejsce.

Uczestnicy gali – wolontariusze i partnerzy Stowarzyszenia Odra–Niemen, dziękujemy za pomoc:

Publiczna Szkoła Podstawowa w Świętej Katarzynie,

- Liceum Ogólnokształcące nr 1 im. Jana III Sobieskiego w Oławie,
- Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Oławie,
- Szkoła Podstawowa w Ligocie Polskiej,
- Szkoła Podstawowa im. Jerzego Badury w Międzybórz,
- Technikum Leśne w Miliczu,
- Szkoła Podstawowa im. Zesłańców Sybiru w Szarocinie,
- Lotnicze Zakłady Naukowe,
- Liceum Ogólnokształcące nr 1 im. Danuty Siedzikówny „Inki” we Wrocławiu,
- Szkoła Podstawowa nr 107 im. Piotra Włostowicza we Wrocławiu,
- 39. Wrocławska Drużyna Harcerzy „Bór”,
- 14. próbna Wrocławska Drużyna Wędrowników „Burza”,
- Regionalna Sekcja Emerytów i Rencistów NSZZ Solidarność – Region Dolny Śląsk,
- Stowarzyszenie Przyjaciół Jana Pawła II w Twardogórze,
- osoby prywatne: Agata Zielińska, Przemysław Lazarowicz.

Projekt jest finansowany ze środków NIW-CRSO, z Programu NOWEFIO oraz ze środków własnych Stowarzyszenia Odra–Niemen

Ilona Gosiewska,
Stowarzyszenie Odra–Niemen

Fot. SON

Spotkanie z „Irytującym historykiem” – to było nasze najliczniej obsadzone wydarzenie w salach SON

AKTUALNOŚCI Z CENTRALI POLONIJNE PROJEKTY

W ostatnim kwartale roku, w ramach rozwijającej się aktywności polonijnej, zorganizowaliśmy kilka wydarzeń z udziałem naszych rodaków mieszkających i działających poza Polską. W październiku odbyło się w Białymstoku spotkanie kadry pedagogicznej z rejonu solecznickiego. Przeprowadziliśmy warsztaty z pisania wniosków projektowych, zorganizowaliśmy diagnozę potrzeb środowiska na 2024 rok, a także odbyła się prezentacja nowego programu szkoleniowego. We wrocławskiej siedzibie Stowarzyszenia Odra-Niemen oraz w Twardogórze lokalne społeczności spotkały się z Beatrix Czerkawski, polską historyk z Chicago. Natomiast w listopadzie wrocławska delegacja Stowarzyszenia Odra-Niemen odwiedziła rodaków w dalekich Turmontach, leżących na granicy

polsko-litewskiej. Tam zostawiliśmy dary z Polski, zapaliliśmy znicze w okolicznych polskich miejscach pamięci, które w ostatnich latach zostały przez nas wyremontowane, a także odbyliśmy rozmowy robocze, projektowe o współpracy w 2024 roku z Teresą Narkiewicz, szefową ZPL z rejonu jeziorańskiego. Delegacje ze Stowarzyszenia Odra-Niemen z Wrocławia i Rzeszowa brały udział w Galii IPN w Warszawie. Była to uroczystość, podczas której honoruje się rodaków mieszkających poza Polską za ich pracę na rzecz promocji polskiej historii. Jednym z nagrodzonych był Grzegorz Tymiński z New Jersey, z którym od zeszłego roku współpracujemy przy projektach. Dolnośląska grupa uczniów i pedagogów oraz wolontariuszy SON odwiedziła Polski Dom w Ejszyszkach. Anna Jesvilienė, dyrektor tej placówki, wzruszająco opowiadała o pracy i tamtejszej społeczności, jednej z najbardziej polskich miejscowości na Litwie.

Polska grupa z Solecznik w Polsce

Beatrix Czerkawski z Chicago w trakcie pobytu na Dolnym Śląsku

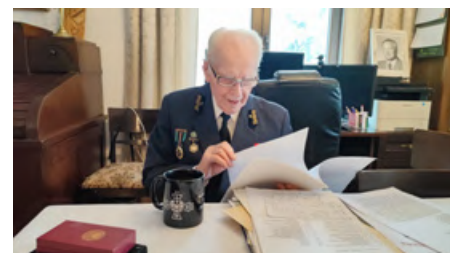

Nagrodzony Grzegorz Tymiński z New Jersey

Spotkanie w Domu Polskim w Ejszyszkach na Litwie

SPOTKANIA Z KOMBATANTAMI

Wizyta u mjr. Maksymiliana Kowalewskiego

Spotkanie z sybirakami

Płk Wanda Kiałka obchodzi 101. urodziny

Ostatnie miesiące roku to liczne spotkania z kombatantami, te bardziej oficjalne i przedsięwzięte oraz okolicznościowe i robocze. Siedzibę Stowarzyszenia Odra-Niemen odwiedziła delegacja wrocławskiego oddziału Związku Sybiraków: prezes Ryszard Janosz, wiceprezes Roman Janik, przewodnicząca komisji charytatywnej Krystyna Lewandowska oraz Danuta Paryżak z komisji rewizyjnej. Rozmawialiśmy o wspólnych projektach, o dalszej opiece nad środowiskiem, m.in. wyjazdach do uzdrowisk, odwiedzinach wolontariuszy z paczkami, promowaniu inicjatyw związanych z sybirakami. Spotkał nas też wielki zaszczyt – w uznaniu zasług wniesionych w działalność związku na ręce prezes SON, Ilony Gosiewskiej, został złożony medal pamiątkowy „95. rocznica powstania Związku Sybiraków”.

W naszej siedzibie odbyło się cykliczne spotkanie środowiska Jaworzniaków. Odwiedziliśmy też mjr. Maksymiliana Kowalewskiego z NZW, prawie 100-latkę, oraz płk Wandę Kiałkę, która obchodziła 101. urodziny.

Ekipa SON na Wołyniu

WOŁYŃ

W październiku i listopadzie odbyło się kilka wydarzeń związanych z Wołyniem, który jest bardzo ważnym tematem dla naszego środowiska. We Wrocławiu i w Sulistrowicach prezentowaliśmy materiały z wcześniejszej wyprawy delegacji Stowarzyszenia Odra-Niemen na Wołyń, gdzie oznaczaliśmy GPS miejsca pamięci. Dolnośląskie środowiska są naznaczone tematyką wołyńską, dlatego rozmowy i dyskusje były żywe i emocjonalne. Natomiast w listopadzie środowisko chełmskie odbyło zaduszkowy wyjazd. Zostały zapalone znicze na polskich cmentarzach na Wołyniu – w Ostrówkach, Rymaczach, Lubomlu.

Warsztaty z pierwszej pomocy

W dniach 9 i 10 listopada 2023 odbyła się seria warsztatów z pierwszej pomocy. Odbiorcami zajęć byli uczniowie SP im. Stefana Kardynała Wyszyńskiego Prymasa Tysiąclecia. W placówce przeprowadzono warsztaty dla pięciu klas. Do siedziby Stowarzyszenia

Odra-Niemen przybyła też grupa z SP nr 107 z Wrocławia. Uczniowie uczyli się, ćwicząc, udzielania pierwszej pomocy. Popołudniami odbywały się zajęcia dla dorosłych członków Stowarzyszenia Odra-Niemen. Dziękujemy Bartkowi Ciurze za przygotowanie świetnych warsztatów. Przyjechał do nas aż z Małopolski, żeby przeprowadzić te ciekawe zajęcia.

LEKCJA HISTORII

Lekcja historii

Warsztaty prowadzone w szkole

Mieliśmy przyjemność gościć w Liceum Ogólnokształcącym nr XVII im. Agnieszki Osieckiej we Wrocławiu. W ramach organizowanego przez szkołę XVIII Forum Historyczno-Patriotycznego zatytułowanego „Kresy. Tam kiedyś Polska była...” mieliśmy możliwość zaprezentowania własnych działań w czasie dwóch godzin lekcyjnych. Jedną godzinę lekcyjną przeznaczaliśmy na omówienie tego, co robimy, dla kogo oraz jak można się włączyć w nasze działania. Na drugiej godzinie lekcyjnej mikrofon przejął Roman Janik, wiceprezes Związku Sybiraków z wrocławskiego oddziału. Opowiedział zebrany o życiu na Kresach, o deportacji, o warunkach życia na zesłaniu. Młodzież nagrodziła pana Romana długimi brawami. Dziękujemy za zaproszenie.

DZIEŃ NIEPODLEGŁOŚCI WE WROCŁAWIU

Towarzystwo Edukacji Historycznej i Patriotycznej – Semper Fidelis

Stoiska SON

Rozdajemy flagi na ulicach Wrocławia

W ramach współpracy z Urzędem Miasta we Wrocławiu przy projekcie „WrockWalk Marathon” postawiliśmy w centrum Wrocławia, w kilku miejscach, stoiska historyczno-edukacyjne. Wsparli nas w tych działaniach partnerzy: podkarpacki oddział Stowarzyszenia Odra-Niemen, Projekt Brygada, Towarzystwo Edukacji Historycznej i Patriotycznej – Semper Fidelis, Podkarpackie Stowarzyszenie Miłośników Militariów. Wydarzenia, w których brało udział wiele organizacji i instytucji, przyciągnęły liczną grupę mieszkańców,

Kwestowanie we Wrocławiu

a my mieliśmy szansę na szerszą prezentację Stowarzyszenia Odra-Niemen. Gościem honorowym był żołnierz Szarych Szeregów i powstaniec warszawski – Włodzimierz Ruśkiewicz, który przeprowadził niezwykłą lekcję historii z harcerzami. Odwiedzili nas również Polacy z Nadnistrza, którzy od kilku lat mieszkają na Dolnym Śląsku. Dziękujemy wszystkim wolontariuszom za pomoc przy organizacji wydarzenia. 11 listopada piękna złota polska jesień mieniła się jeszcze dwoma barwami: bielą i czerwienią. Niech żyje Polska!

KWESTY ZADUSZKOWE

Przełom października i listopada to w całej grupie Stowarzyszenia Odra-Niemen czas kwestowania. Nasi wolontariusze zbierają fundusze w wielu miejscach Polski. Środki, jak co roku, przeznaczone są na renowację, porządku, upamiętnianie polskich miejsc pamięci na dawnych Kresach Wschodnich. W 2023 roku kwestowaliśmy w 22 miejscach i zebraliśmy łącznie 76 019,67 zł. Na Dolnym Śląsku można nas było spotkać na cmentarzach przy ul. Osobowickiej, Grabiszynskiej i Smętnej we Wrocławiu, a w regionie nasi wolontariusze, starsi i młodszy, kwestowali w Miliczu, Otawie, Międzyborzu, Ligocie Polskiej, Świętej Katarzynie, Siechnicach i Twardogórze. Dziękujemy!

POWRACAMY PO SWOICH

#PowracamyPoSwoich

Zbieranie funduszy na Dolnym Śląsku

Wrocławsko-toruńska grupa przed wyjazdem na Litwę

Pierwszego grudnia w Belwederze ogłoszono nazwiska kolejnych 20 osób, których szczątki zostały odnalezione i zidentyfikowane w ramach działań Instytutu Pamięci Narodowej.

Obok żołnierzy Zgrupowania NSZ kpt. Henryka Flamego ps. „Bartek” znane są nazwiska wielu innych żołnierzy z oddziałów „Fakira” czy „Kmicica”. To dla naszego środowiska ważne postaci, gdyż zarówno na Opolszczyźnie, jak i na Litwie, w Magunach czy Raubiszkach wolontariusze Stowarzyszenia Odra-Niemen pomagali w pracach poszukiwawczych prowadzonych przez IPN. Dziękujemy Biuru Poszukiwań i Identyfikacji IPN za zaproszenie na tak wzruszającą uroczystość, a także dziękujemy wszystkim

wolontariuszom za zaangażowanie i gotowość do tej ważnej pracy społecznej. Lista nazwisk z życiorysami znajduje się na stronie IPN.

„RODACY BOHATEROM”

Grudzień to intensywny okres związany z realizacją akcji „Rodacy Bohaterom”, ogólnopolską zbiórką darów dla bohaterów polskiej wolności, dla rodaków na Kresach. W wielu dużych miastach Polski, dzięki kilkuletniej współpracy z firmą AMS, pojawiły się plakaty promujące akcję. Dziękujemy za tę pomoc. Finansowo nie dalibyśmy rady poprowadzić kampanii na taką skalę. W tym roku zaczęliśmy współpracę z Fundacją Siepomaga, dzięki której skuteczniej zbie-

W Kujawsko-Pomorskiem, oprócz darów, zebrano wiele pięknych kartek z życzeniami

Wrocławskie paczki dla kombatantów

ramy fundusze na akcję i pomoc Polakom na Wschodzie. We wrocławskiej siedzibie trwa zbiórka darów, stąd koordynujemy też projekt realizowany w całej Polsce. Wolontariusze jeżdżą z paczkami do dolnośląskich kombatantów, sybiraków. Natomiast część wrocławskiej ekipy razem z członkami toruńskiej Fundacji Lex Lupus wyjechali z darami na Litwę. Fundacja to partner akcji „Rodacy Bohaterom”. Od wielu lat koordynuje zadanie w swoim regionie. Dziękujemy za tę międzyśrodowiskową przyjaźń.

PAMIĘCI JANA STANGRYCIUKA

W wieku 101 lat, 22 października, zmarł jeden z ostatnich weteranów bitwy o Anglię, porucznik Jan Stangryciuk-Black. Tak wspominam swoje spotkanie z nim.

Grudzień 2022 roku. W Muzeum Armii Narodowej w Londynie odbywa się konferencja i debata polsko-brytyjska, zorganizowane przez portal British Poles. Wśród zaproszonych osób są m.in. ambasador RP w Londynie, dyrektor Polskiego Instytutu Sikorskiego w Londynie i dyrektor Muzeum Armii Narodowej, a także wielu znamienitych gości. Największy entuzjazm wśród licznie zebranych wzbudza pewien niepozorny starszy pan, który w kłapach garnituru ma wpiętych wiele odznaczeń.

To jego przyjsię wywołało największe poruszenie. Nieustannie się uśmiecha. Witają się z nim wszystkie osobistości, część osób prosi o wspólną fotografię. Okazuje się, że to porucznik Jan Stangryciuk, stuletni bohater bitwy o Anglię. Pan Jan podczas konferencji siedzi w pierwszym rzędzie, słucha uważnie, później w kularowych rozmowach przekazuje swoje uwagi dotyczące polsko-brytyjskiego dziedzictwa kulturalnego i historycznego. Mimo podeszłego wieku zachował bystrość i jasność umysłu, w rozmowach zachwyca anegdotami i rzucanymi co rusz dowcipami. W końcu z kieliszkiem wina siada na jednym z krzeseł. Ustawia się do niego długa kolejka oczekujących na wspólne zdjęcie i chwilę rozmowy. Pan Jan jest cierpliwy. Mówi, że nigdzie mu się nie spieszy.

W końcu nasza kolej. Podchodzimy, żeby się z nim przywitać. Mówimy, że przybyliśmy tu specjalnie z Polski. Na dźwięk tego słowa w oku pana Jana pojawia się błysk. Mówi, że planuje z żoną przylecieć do Polski: „Ostatni raz zobaczyć ukochaną Ojczyznę”. To nic, że ma już sto (!) lat. To jest marzenie, które chce spełnić. Stojąc blisko pana Jana, pytam go o blizny na twarzy. To efekt wypadku lotniczego, któremu uległ w trakcie II wojny światowej. Cała załoga zginęła, tylko on przeżył. Przeszedł kilkanaście operacji, przeszczepów skóry, rekonstrukcji twarzy. Ktoś mógłby pomyśleć, że złamie to jego hart ducha, że może to znak od Boga, że ma więcej nie wsiadać do samolotu. Nic z tego, pan Jan po rekonwalescencji wrócił do zadań bojowych. Jako tylny strzelec odbył wiele misji bojowych, walcząc w powietrzu z Niemcami. Tak o tym opowiedział portalowi British Poles: „Tylny strzelec ma do dyspozycji cztery karabiny maszynowe. Myśliwce atakują bombowce z tyłu. Tylny strzelec broni swojego samolotu i przez interkom informuje pilota, jakie uniki ma wykonać, by Niemiec nie złapał go na celownik. To on

Autor z porucznikiem Janem Stangryciukiem podczas konferencji w Londynie

wtedy rzuca tego lancastera w lewo i w prawo, by uniknąć zestrzelenia. Ja starałem się strzelać do Niemca, ale niemieckie myśliwce miały większy zasięg. Dobrze, jak są bomby zrzucone, bo jak jest cały ładunek, to uniki są bardzo trudne”.

Po kilku minutach fascynującej rozmowy, z nutką żalu, żegnamy się z panem Janem. Chcieliśmy jeszcze dłużej rozmawiać z panem Janem, lecz za nami ustawiło się kilka osób, które również chciały poznać tego bohatera. Odchodząc, byliśmy przekonani, że to właśnie

dzięki takim charakterom, takim postawom i takim ludziom patriotyzm wśród Polaków, którzy zostali na Zachodzie po wojnie, mógł przetrwać. To ci ludzie do ostatnich chwil życia myśleli o Ojczyźnie i o tym, co mogą dla niej zrobić.

***

Pan Jan zmarł w październiku w Londynie. Miał 101 lat. Odszedł na wieczną wartę. Teraz będzie nas strzegł z góry, tak jak robił to, uczestnicząc w bitwie o Anglię. Cześć jego pamięci.

Emil Majchrzak

AKTUALNOŚCI Z LUBELSZCZYZNY

**PAMIĘĆ, POMOC
I WARSZTATY**

Kwesta zaduszkowa w Lublinie

Wspólnie z przyjaciółmi z Narodowego Krasnegostawu sprzątaliśmy skwer Niepodległości w Krasnymstawie. Zaduszki zaś były okazją do zapalenia przez nas zniczy na cmentarzu Wojska Polskiego, na grobach żołnierzy Armii Krajowej i sybiraków. Rozpoczęliśmy akcję „Rodacy Bohaterom”. Chce-

Zaduszki w Krasnymstawie

my przygotować jak najwięcej „paczek pamięci” i dostarczyć je naszym rodakom – bohaterom na dawnych Kresach Wschodnich. Zostaliśmy parterem wydarzenia „Listopad z Muzeum Ziemi Wschodnich Dawnej Rzeczypospolitej”, podczas którego odbywała się zbiórka zniczy na polskie cmentarze w Wołynia i Podola.

Warsztaty filmowe w Lublinie

Wizyta w Radiu Lublin

Jubileusz Klubu Honorowych Dawców Krwi PCK im. Zdzisława Goli przy LW Bogdanka

Kwesta w Krasnymstawie

W ramach projektu organizowanego przez Stowarzyszenie Odra-Niemen zrealizowaliśmy warsztaty filmowe z Pawłem Przewoźnym w White Studio w Szkole Podstawowej nr 31 im. Lotników Polskich w Lublinie. Gościem specjalnym był świadek historii – Jadwiga Kincel-Bednarska, urodzona w Wilnie, harcerka, dwukrotnie aresztowana, należąca do Związku Więźniów Politycznych Okresu Komunistycznego 1939-1989 w Lublinie. Spotkanie było dla młodzieży żywą lekcją historii oraz dawką motywacji i pasji.

Soleczniki zimą

Na zaproszenie Tomasza Nieśpiąta gościliśmy w Radiu Lublin. Rozmawialiśmy o działaniach stowarzyszenia oraz akcji „Rodacy Bohaterom”.

Uczestniczyliśmy w 40-leciu powstania Klubu Honorowych Dawców Krwi PCK im. Zdzisława Goli przy LW Bogdanka. Była to wspaniała okazja do podziękowania za wieloletnie wsparcie akcji „Rodacy Bohaterom”.

Kwestowaliśmy przed Parafią Trójcy Przenajświętszej w Krasnymstawie. Podczas mszy świętej modliliśmy się za śp. dowódcę oddziału Batalionów Chłopskich, mjr. Stanisława Sokołowskiego i jego żołnierzy. Po liturgii udaliśmy się na pobliski cmentarz, gdzie zapaliliśmy znicze na grobach bohaterów.

Na zaproszenie Tadeusza Romanovskiego i Wspólnoty Miłosierdzia Bożego uczestniczyliśmy w uroczystości Miłosierdzia Bożego w Solecznikach.

Zorganizowaliśmy spotkanie regionalne Federacji Patriotycznej w Lublinie, po którym wszyscy spotkali się przy wigilijnym stole, gdzie dalej toczyły się robocze rozmowy, wspomniano świadków i życzyli sobie dobrej współpracy.

Magdalena Maławska

Fot. SON

Spotkanie regionalne Federacji Patriotycznej w Lublinie

Krystyna Frotowa-Fadejczuk, członek zarządu Stowarzyszenia Odra-Niemen, odbiera wyróżnienie na gali 10-lecia

AKTUALNOŚCI ZE LWOWA

DEKADA DOBRA

W sobotę, 21 października, odbyło się przepiękne wydarzenie: 10-lecie organizacji charytatywnej Karmel, założonej przy klasztorze Karmelitów Bosych w Berdyczowie. Oddział lwowski otrzymał zaproszenie na wydarzenie „Dekady dobra”. Organizacja przede wszystkim wspiera młodzież i dzieci z niepełnosprawnością oraz ich rodziny. Obchody 10-lecia odbywały się w teatrze muzyczno-dramatycznym, gdzie goście usłyszeli, kiedy powstała organizacja i czym się zajmuje, opowiedziano też o działalności centrum rehabilitacji, sensorycznej terapii i poradni rodzinnej. Z programem artystycznym wystąpili uczniowie organizacji Karmel i studium teatralnego „Notes de Vita”, którzy stworzyli cudowną atmosferę. Wszystkie te osiągnięcia to zasługa o. Józefa Kucharczyka, s. Niny Tartacznyk oraz poprzedniej kierownik, Lilii Obszti.

„Świąteczko Pamięci dla Cmentarza Łyczakowskiego” Akcja „Świąteczko Pamięci dla Cmentarza Łyczakowskiego”, organizowana przez Konsulat Generalny RP we Lwowie każdego roku, łączy lwowską społeczność polską w dniu Wszystkich Świętych. To już 20. edycja. Przedstawiciele polskich organizacji pozarządowych, szkół z polskim językiem nauczania, dzieci oraz młodzież stawiają znicze na polskich mogiłach. W tym roku 1 listopada, po rozstawieniu zniczy, przedstawiciele polskich organizacji oraz Konsulatu Generalnego we Lwowie na czele z konsul generalną Elżą Dzwonkiewicz, a także Polacy mieszkający we Lwowie oddali hołd wybitnym aktorom teatrów lwowskich, którzy spoczywają na cmentarzu Łyczakowskim; w 2023 roku obchodzimy 65. rocznicę założenia Teatru Polskiego we Lwowie. Następnie przed kaplicą na cmentarzu Obrońców Lwowa odbyła się uroczysta msza

święta pod przewodnictwem arcybiskupa Mieczysława Mokrzyckiego, metropolity lwowskiego. Przedstawiciele polskich organizacji ze Lwowa złożyli wieńce

Uczestnicy tegorocznej akcji przeprowadzonej 1 listopada

Delegacja na obchodach 11 Listopada

przy grobie Nieznanego Żołnierza. Choć trwa wojna i uroczystości nie odbywały się z takim rozmachem jak w latach ubiegłych, to chętnych do wzięcia udziału w obchodach nie brakowało. Do akcji włączają się i inne polskie środowiska, zbierając znicze w szkołach, przedszkolach, przeróżnych organizacjach i formacjach. Dzięki takiej współpracy i darom od rodaków z Polski rozświetlony cmentarz Łyczakowski 1 listopada wyglądał naprawdę pięknie, zwłaszcza wieczorową porą.

OBCHODY 11 LISTOPADA WE LWOWIE

Obchody Narodowego Święta Niepodległości we Lwowie rozpoczęły się mszą świętą w Katedrze Lwowskiej, gdzie licznie się zgromadzili Polacy mieszkający we Lwowie, przedstawiciele polskich organizacji ze Lwowa oraz obwodu lwowskiego, a także przedstawiciele Konsulatu Generalnego RP we Lwowie. Eucharystii przewodniczył arcybiskup Mieczysław Mokrzycki. Potem wszyscy udali się na cmentarz Obrońców Lwowa, gdzie w samo południe, w ramach akcji „Niepodległa do hymnu”, odśpiewali hymn Polski. Następnie złożono wieńce i zapalono znicze przy pomniku Chwały. Podczas składania kwiatów rozległ się alarm przeciwlotniczy, który trwał ponad trzy godziny. – Ta syrena, którą słyszymy dzisiaj, przypomina nam, że wolność nie jest nam dana raz na zawsze

– powiedziała konsul generalna Eliza Dzwonkiewicz podczas obchodów 105. rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości. Modlitwą za zmarłych odmówił franciszkanin, ojciec Paweł Odój. Pamięć o zmarłych uczczono także minutą ciszy, po czym odspiewano „Rotę”.

ODSŁONIĘCIE POMNIKA ADAMA MICKIEWICZA – BORYSŁAW

W Borysławiu 26 listopada odbyło się uroczyste odsłonięcie i poświęcenie odnowionego pomnika Adama Mickiewicza. Renowacja była możliwa dzięki inicjatywie Regionalnego Towarzystwa Kultury Polskiej Borysławia, a została przeprowadzona przez Instytut Polonika we współpracy z władzami miasta. Popiersie Adama Mickiewicza w Borysławiu zostało odsłonięte 125 lat temu, w 100. rocznicę urodzin pisarza. Pomnik został wykonany z brązu, a ufundowany przez pracowników przemysłu naftowego i ozokerytowego w Borysławiu. Pierwotnie popiersie poety stało na dziedzińcu miejskiej szkoły żeńskiej, której patronem był Adam Mickiewicz. Z czasem placówka popadła w ruinę. W drugiej połowie XX wieku szkołę rozebrano, a popiersie zostało przeniesione do centralnej części borysławskiego Miejskiego Parku Kultury i Odпочynku, gdzie znajduje się do dziś. Popiersie oczyszczono z powłok farby, uzupełniono braki i zabezpieczone mikrowoskiem. Pojawił się też nowy kamienny postument, odtworzony ze zdjęcia z 1939 roku. Skwer wokół pomnika zagospodarowano. Uroczystości rozpoczęły się od modlitwy i poświęcenia pomnika, którego dokonał ojciec wikariusz Wojciech Kobyliński z kościoła św. Barbary w Borysławiu. Następnie złożono pod pomnikiem kwiaty. Podczas uroczystości wiersze poety recytował uczeń polskiej sobotniej szkoły w Borysławiu, członek Centrum Polskiej Kultury „Odra–Niemen–Dniestr” – Dominik Owskiuk. Wybrzmiały utwory w wykonaniu zespołu Borysławiaczy,

Odnowiony pomnik Mickiewicza w Borysławiu

Uradowane przedszkolaki z polskiej grupy

a na zakończenie uroczystości hymn duchowny odśpiewali wykładowcy borysławskiej dziecięcej szkoły artystycznej. Tego rodzaju inicjatywy są bardzo ważne w życiu kulturowym obu narodów, zwłaszcza że są realizowane w tak trudnym dla Ukrainy czasie.

MIKOŁAJKI WE LWOWIE PO POLSKU

Zgodnie z tradycją 5 grudnia obchodzono mikołajki w Państwowym Przedszkolu nr 131 we Lwowie, w polskich grupach: Miglanc i Słoneczko. Do obu grup uczęszcza 35 dzieci w wieku powyżej 3 lat. Przedszkolaki dobrze przygotowały się do wizyty św. Mikołaja. Nie tylko pisały listy i upiększały choinkę, ale również nauczyły się piosenek o tym świętym w języku polskim i wykonały prace plastyczne. Przez cały czas oczekiwania dzieci starały się być grzeczne. Gdy nadszedł czas zabawy, maluchy zaprezentowały wyuczone piosenki i tańce. Mikołaj zaś przygotował dla nich zadania do wykonania, a potem rozdał prezenty. Radość dzieci była przeogromna. Mikołajowi dziękujemy za odwiedziny. Do zobaczenia w przyszłym roku! Obchody takich świąt na Kresach to nie tylko okazja do dobrej zabawy i sprawienia radości dzieciom, ale również zapoznanie ich z polskimi tradycjami, aby nigdy nie zapominały o swoich korzeniach. W tym wyjątkowym czasie zarówno nauczyciele, jak i rodzice odegrali ważną rolę w tworzeniu niezapomnianych wspomnień dla najmłodszych. Do zakupu prezentów w tym roku włączył się Konsulat Generalny RP we Lwowie. Natomiast mikołajowy strój oraz słodkie i rzeczowe upominki zostały zakupione ze środków KPRM przekazanych przez Stowarzyszenie Odra–Niemen. Zapraszamy do przyłączenia się do akcji w następnym roku i do zakupu prezentów dla dzieci.

Krystyna Frotowa-Fadejczuk

ZE LWOWA NA HISTORYCZNO-POETYCKIE SPOTKANIE

Chociaż listopad pełen jest różnych wydarzeń poświęconych rocznicy odzyskania niepodległości, to dla odmiany ostatnio braliśmy udział w projekcie „Historyczno-poetyckie międzypokoleniowe spotkania integracyjne” zorganizowanym przez lwowską grupę nieformalną „Razem z Polską”. Tematem przewodnim projektu była 100. rocznica urodzin Wisławy Szymborskiej oraz 400-lecie konsekracji kolegiaty pw. Świętego Wawrzyńca w Żółtkwi. Miasteczko Żółtkiew słynie z zabytków, a podziemia kościoła są miejscem spoczynku rodu Żółtkiewskich i Sobieskich. W historii miasta zapisały się liczne wydarzenia, które wpłynęły na rozwój nie tylko Ukrainy, ale i całej Europy. W różnych okresach odwiedzili to miasteczko sławni ludzie, jak Napoleon Bonaparte, Bohdan Chmielnicki czy Piotr I. Dowiedzieliśmy się o tym od przewodnika z miejskiego muzeum, który przepięknie opowiadał w języku polskim. Drugą część projektu to spotkanie pasjonatów poezji i dobrej integracyjnej zabawy. Uczestnicy wieczoru poezji byli zachwyceni i chętnie uczestniczyli w interakcjach, grach integracyjnych czy recytowali wiersze. Można też było posłuchać utworów w wykonaniu dzieci uczęszczających do lwowskiej szkoły muzycznej. Prowadząca wieczoru, Roksolana Żarkowa, która jest pisarką i poetką, przybliżyła zebranych postaci Wisławy Szymborskiej, przytaczając ciekawostki z jej biografii. Wieczór poetycki zakończył się poczęstunkiem i rozmowami w kularach.

Michał Kuc

AKTUALNOŚCI Z MAŁOPOLSKI

**JAK TO JEST
W KRAKOWIE?**

Miesiące poprzedzające święta Narodzenia Pańskiego zawsze są dla nas wyjątkowo angażującym czasem. Jako małopolski oddział Stowarzyszenia Odra-Niemen podejmujemy wiele inicjatyw, poprzez które wspieramy naszych ukochanych kombatantów, krzewimy pamięć historyczną i propagujemy polską kulturę. O wielu naszych przedsięwzięciach można przeczytać w poniższym artykule.

**70-LECIE SZKOŁY
W PODBRODZIU**

Kiedy Litwa jest na mapie naszej podróży, zawsze znajdują się miejsca do odwiedzenia, głównie dlatego, że tam mieszkają nasi przyjaciele. Takim szczególnym miejscem, które odwiedzamy od lat, jest Gimnazjum „Żejmiana” w Podbrodzu. Ostatnio szkoła świętowała 70-lecie istnienia, dlatego w podróż do Podbrodzia udał się prezes naszego oddziału Tomasz Konturek. 26 października wziął udział w wyjątkowych uroczystościach przygotowanych przez lokalną społeczność i pracowników placówki. Spotkał się z wicedyrektorem Gimnazjum „Żejmiana” Anną Łastowską.

Dzięki ogromnemu zaangażowaniu nauczycieli, pracowników, władz rejonu i władz centralnych udało się przeprowadzić generalny remont budynku szkolnego. Surowa elewacja została zastąpiona kolorowymi płytami, a sala teatralna została wyremontowana i ocieplona. To tylko dwa przykłady spośród bardzo wielu zmian, jakie zaszły w całej szkole! Pamiętamy ją sprzed lat i cieszymy się, że ten wyjątkowy jubileusz szkoła świętowała w nowej szacie. Z okazji 70-lecia Gimnazjum „Żejmiana” w Podbrodzu życzymy dyrekcji, nauczycielom, pracownikom i uczniom wielu sukcesów naukowych, sportowych i artystycznych! Niech dla każdego czas spędzony w gimnazjum będzie niezapomnianymi chwilami!

**W LOKALNEJ
SPOŁECZNOŚCI**

Narodowe Święto Niepodległości to doskonała okazja do spotkania z lokalną społecznością, by radość się darem wolności. To już 105. rocznica! Tego roku uczestniczyliśmy w uroczystościach w niewielkiej miejscowości położonej u podnóża Pasma Łososińskiego, czyli niedaleko Limanowej – w Pisarzowej. Uroczystość uświetniły występy przygotowane przez lokalne warsztaty „Czerwone Korale”, a wszystkie wydarzenia poprzedziła eucharystia, po której zostały złożone okolicznościowe wieńce pod pomnikiem poświęconym pisarzowianom poległym w walce o niepodległość.

„KREDKOBRIANIE”

W październiku zakończyła się szósta edycja ogólnopolskiej akcji charytatywnej „Kredkobrianie”

Grupa wolontariuszy podczas akcji „Kredkobrianie” na Litwie

prowadzonej przez Fundację Ignatianum. Nasze stowarzyszenie było jej partnerem. Zbiórka przyborów szkolnych i materiałów plastycznych odbywała się przez cały wrzesień m.in. w szkołach i przedszkolach w całej Polsce. Hasło tegorocznej edycji brzmiało: „Zamieńmy marzenia na pejzaże”. W akcję zaangażowali się nasi wolontariusze, włączyło się ponad 520 szkół, przedszkoli i instytucji z całej Polski. Zebraliśmy ponad 110 tys. sztuk różnego rodzaju nowych przyborów szkolnych i materiałów plastycznych, m.in.: kredek, farb, zeszytów, bloków, piórników. Wartość zebranych darów to ponad 1 mln zł, co bardzo cieszy. W połowie listopada dary trafiły na Litwę, do rejonów: wileńskiego, solecznickiego, święciańskiego. W grudniu przekazano je na Ukrainę i Białoruś. Patronat honorowy nad szóstą edycją akcji sprawowali: abp Marek Jędraszewski, metropolita krakowski, wojewoda małopolski Łukasz Kmita, małopolska kurator oświaty Barbara Nowak oraz ks. dr hab. Tomasz Homa SJ, prof. AIK, rektor Akademii Ignatianum w Krakowie.

MINĄŁ ROK

Minął rok od śmierci kpt. Jerzego Widejki, szczególnie bliskiej nam osoby. Z tęsknotą wspominamy każde nasze spotkanie, a także luźne rozmowy, żarty, bezpośredniość, zabawowość i brak jakiegokolwiek opieszałości. Taki był kpt. Widejko. I chyba nieprzypadkowo nasze środowisko nadało mu przydomek „Dziadek”, bo tak go traktowaliśmy, gdyż był dla nas niezwykle serdeczny. Wspominamy i pamiętamy. W naszych sercach i w modlitwie, zawierając jego życie Najwyższemu. Niech spoczywa w pokoju.

OD LAT WSPIERAMY

Z odwiedzinami u kombatantów

Od grudnia w małopolskim oddziale SON prowadzimy akcję „Rodacy Bohaterom”. W całym województwie zbieramy żywność długoterminową, z której

przygotujemy okolicznościowe paczki. Główne magazyny znajdują się w Krakowie, Tarnowie i Myślenicach. Tradycyjnie, zamierzamy wesprzeć tych, którzy naszej pomocy potrzebują najbardziej – naszych rodaków mieszkających na Kresach. Przygotowane przez nas paczki trafią na przełomie stycznia i lutego do Polaków na Litwie.

**PAMIĘTAMY
O MAŁOPOLSKICH
KOMBATANTACH**

Świąteczna atmosfera towarzyszyła odwiedzinom

Przed świętami Bożego Narodzenia odwiedzaliśmy, jak co roku, naszych lokalnych bohaterów. W ramach zadania publicznego „Rodacy Bohaterom. Pamiętamy o małopolskich kombatantach”, realizowanego przez małopolski oddział Stowarzyszenia Odra-Niemen, a współfinansowanego ze środków Ministerstwa Obrony Narodowej, 16 grudnia odwiedziliśmy 130 kombatantów z Małopolski. Dzięki zaangażowaniu wolontariuszy i wielu różnych instytucji przygotowaliśmy okolicznościowe paczki. Ich zawartość była niezwykle bogata, ponieważ znalazły się w nich artykuły spożywcze długoterminowe, wędliny, ciasta i potrawy na wigilijny stół. Do każdej włożyliśmy kartkę świąteczną od małopolskich instytucji, opłatek i świecę Caritas oraz kartę świąteczną wykonaną przez dzieci i pedagogów z Zespołu Szkół im. Hugona Kołłątaja w Jordanowie oraz Gminnego Centrum Kultury i Czytelnictwa w Zembrzycach. Wręczając podarunki, doświadczyliśmy ogromnej radości ze spotkań z kombatantami. Projekt realizowany był we współpracy z wojewodą małopolskim Krzysztofem Kłęczarem. Partnerzy główni akcji to Fundacja ARP, Związek Cyfrowa Polska, a także Stowarzyszenie Odra-Niemen, 11. Małopolska Brygada Obrony Terytorialnej, Centralne Wojskowe Centrum Rekrutacji – Ośrodek Zamiejscowy w Krakowie, Służba Więzienna, Wydawnictwo WAM, Taurus, sieć sklepów Kocyk, restauracja Agape. Przekazano nam wyrazy serdeczności i mnóstwo życzeń, a także podziękowania za pamięć i wręczone upominki. Mjr Roman Rymański z Ruchu Oporu AK specjalnie dla naszego oddziału zrobił krakowską szopkę.

Wiktor Wójcik

AKTUALNOŚCI Z OPOLSZCZYZNY GOŚĆ Z CHICAGO

Fot. Paweł Syposz

Gość z Chicago

Na Opolszczyźnie gościliśmy Beatrix Czerkawski z Chicago, amerykańską historyk o polskich korzeniach, a także harcerkę. Nasi harcerze i młodzież z Zespołu Szkół i Placówek Artystycznych w Nysie mogli wysłuchać fascynującej opowieści o Polsce i naszym potencjale widzianym z perspektywy USA. Mielliśmy też okazję pokazać nasz kawałek świata: Prudnik-Las, Górę Świętej Anny, a także zabrać na spotkanie z prof. Franciszkiem Markiem, wybitnym znawcą Śląska i pierwszym rektorem Uniwersytetu Opolskiego.

ŚWIĄTECZNA KWESTA

Wolontariusze podczas kwesty

W uroczystość Wszystkich Świętych, tradycyjnie, odbywała się kwesta zaduszkowa w ramach ogólnopolskiej akcji „Rodacy Bohaterom”, polegającej na porządkowaniu i remontowaniu polskich miejsc pamięci na Kresach oraz organizacji paczek świąteczno-noworocznych dla rodaków zza wschodniej granicy. Naszym wolontariuszom, a także druhom i druhom ze Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej udało się zebrać 13 062,04 zł.

Nasi przedstawiciele na Marszu Niepodległości w Warszawie

11 LISTOPADA

Dzień Niepodległości część naszego oddziału świętowała, uczestnicząc w Marszu Niepodległości w Warszawie, którego tegoroczne hasło brzmiało: „Jeszcze Polska nie zginęła”. Nim wyruszyliśmy, w okolicy ronda Dmowskiego mieliśmy okazję odmówić wspólnie różaniec w intencji ojczyzny. Całe wydarzenie przebiegło bezpiecznie i w radosnej atmosferze.

CENNA LEKCJA PATRIOTYZMU

Wizyta na cmentarzu na Zaolziu

Dzięki projektowi realizowanemu przez Stowarzyszenie Odra–Niemen grupa 20 uczniów z Zespołu Szkół i Placówek Artystycznych w Nysie mogła uczestniczyć w niezwykłej lekcji historii. Młodzież odwiedziła m.in. groby legionistów zmarłych w 1915 roku, uczestników obrony przed Czechami w 1919 roku, miejsce katastrofy lotniczej Żwirki i Wigury, zbiorowe groby górnicze na starym cmentarzu w Karwinie, a także partyzanckie szlaki i groby żołnierzy Armii Krajowej i Narodowych Sił Zbrojnych. Przez kilka dni młodzieży licealiści odwiedzali cmentarze, sprząтали groby, zapalali znicze, ale też wędrowali po górach. Wyjazd zakończył się wizytą na polanie śmierci w lesie koło Starego Grodkowa, gdzie latem 1946 roku zginęło około 30 partyzantów NSZ.

KAPITAN ROMAN KUPCZAK

W Paczkowie zmarł kpt. Roman Kupczak ps. „Mały”. Miał 98 lat. Urodził się w Węgierskiej Górcie. Jego ojciec Rudolf utrzymywał kontakty z partyzantami przebywającymi na Romance. Młody Roman angażował się w działalność jako przewodnik, mając zaledwie 14 lat. Wstąpił do AK w 1942 roku. Jego oddział stacjonował na szczycie Romanki. Jak wspominał, do leśnego oddziału szli wszyscy, którzy byli zagrożeni represjami ze strony niemieckiego okupanta. W jednej z potyczek z Niemcami został dwukrotnie ranny, a pamiętką z tego zdarzenia były blizny na lewym boku i ramieniu. Był członkiem oddziału AK do zakończenia wojny. Po 1945 roku rodzina Kupczaków przeniosiła się na ziemie zachodnie. Zamieszkali w Kamienicy koło Paczkowa. Roman podjął naukę w paczkowskim liceum, gdzie związał się z młodzieżową organizacją antykomunistyczną o nazwie „Utrzymanie Polskości”. Spędził trzy lata w stalinowskich więzieniach, m.in. w Obozie Pracy Więźniów w Strzelcach Opolskich. Chciał, aby młode pokolenie rozumiało motywacje jego pokolenia i służyło ojczyźnie. Był jednym z ostatnich żyjących na Opolszczyźnie żołnierzy Armii Krajowej.

Katarzyna Ziomko

Śp. kpt. Roman Kupczak

Śp. Henryk Samelski

AKTUALNOŚCI Z PODKARPACIA POŻEGNANIE HENRYKA SAMELSKIEGO

Październik zaczęliśmy od niezwykle smutnego wydarzenia. Na wieczną wartę w wieku 93 lat odszedł mieszkaniec Rzeszowa, żołnierz niezłomny Zrzeszenia WiN, partyzant podziemia antykomunistycznego pod dowództwem Jana Leonowicza ps. „Burta” oraz przyjaciel naszego stowarzyszenia. Henryk Samelski (Henryk Samiec) urodził się 19 stycznia 1930 r. w Łykoszynie. W czasie wojny pracował na gospodarstwie rodziców oraz w wiejskim sklepie. W kwietniu 1948 r. został zaprzysiężony jako członek oddziału WiN pod dowództwem Jana Leonowicza ps. „Burta”, działającego na terenie powiatów: tomaszowskiego, biłgorajskiego i hrubieszowskiego. Pod pseudonimem „Olcha”, w stopniu szeregowca, działał jako tęcznik i kolporter. Zbierał informacje na temat działań podejmowanych przez UB i MO na Lubelszczyźnie. Przeciwstawiał się kolektywizacji wsi. Był odpowiedzialny za zaopatrzenie oddziału w żywność, odzież i obuwie. Za swoją działalność i działalność najstarszego brata Stanisława ps. „Pasek” w maju 1949 r. został zatrzymany przez UB i osadzony w areszcie w Tomaszowie Lubelskim, skąd trafił na zamek w Lublinie. W sierpniu 1949 r. został zwolniony. Do listopada 1952 r. pracował na gospodarstwie rodziców, nie rezygnując z działalności dla oddziału „Burty”. W listopadzie 1952 r. został powołany do wojska i skierowany do pracy w kopalni Bolestaw Śmiały w Łaziskach

Dolnych na Śląsku. Po odbyciu służby wojskowej w kopalni nie wrócił już do rodzinnego Łykoszyna, gdyż oddział „Burty” został zlikwidowany. Jego brat Stanisław ps. „Pasek” zmarł z powodu ran odniesionych w walce z komunistami. W lutym 2018 r. pan Henryk odebrał z rąk prezydenta Andrzeja Dudy nożną identyfikacyjną swojego brata, który jako żołnierz niezłomny został odnaleziony w 2017 r. w okolicach lubelskiego zamku.

ZLOT FEDERACJI

Wspólnie z Podkarpackim Stowarzyszeniem Miłośników Militariów zorganizowaliśmy ogólnopolskie spotkanie środowisk Federacji Patriotycznej. W ramach wydarzenia odbyły się dyskusje na temat rozwoju i działalności Federacji Patriotycznej i współpracy z nowymi środowiskami, budowania kolejnych wspólnych projektów. W planie były zajęcia w terenie, mające na celu poszerzenie wiedzy o regionie. Grupa uczestników projektu wzięła też udział w wędrownicy po Puszczy Solskiej śladami por. Konrada Bartoszewskiego ps. „Wir”. Upamiętniliśmy puszczańskie miejsca pamięci, lokalny przewodnik poprowadził zajęcia historyczne. W trakcie postoju przy ziemiance „Wira” spożyliśmy „partyzancki obiad”. Podczas konferencji swoją działalność społeczną i edukacyjną prezentowały organizacje pozarządowe: PSMM z Rzeszowa, podkarpacki oddział SON,

U honorowani pamiątkowymi medalami

Praca nad bazą grobów powstańców styczniowych

Stowarzyszenie Zakłady Południowe Stalowa Wola czy ŚŻŻAK – Koło Obwodu Nisko – Stalowa Wola. Wzruszającym wydarzeniem było uhonorowanie podkarpackiego oddziału SON okolicznościowym medalem Związku Sybiraków. Michał Flis, wiceprezes naszego oddziału, otrzymał srebrny medal Związku Sybiraków za swoją działalność na rzecz tego zacnego środowiska. W imieniu zarządu głównego Związku Sybiraków wyróżnienia wręczył wiceprezes Koła Sybiraków z Dębicy, Jerzy Godzisz. Projekt realizowany był w magicznym ośrodku, w miejscowości Górecko Kościelne, z udziałem ponad 40 uczestników z 15 organizacji pozarządowych z całej Polski.

GROBY POWSTAŃCÓW STYCZNIOWYCH

Czy deszcz, czy wiatr, czy zmrok, członkowie naszego stowarzyszenia, nie zważając na warunki atmosferyczne, w ostatnim kwartale tego roku uzupełniali wpisy w internetowym rejestrze grobów powstańców styczniowych oraz miejsc pamięci w województwie podkarpackim i świętokrzyskim w ramach projektu realizowanego przez środowisko Federacji Patriotycznej. Każdego dnia zapomniane mogiły bohaterów zrywu 1863 r. były przywracane pamięci Polaków. Odwiedzamy nie tylko czynne cmentarze, ale często wędrujemy po lasach, polach i miejscach nierzadko zapomnianych przez mieszkańców regionu. Robimy zdjęcia i наносimy współrzędne GPS, weryfikujemy, sprawdzamy i uzupełniamy dane miejsc pamięci. Często wracamy do miejsc, które namierzaliśmy wcześniej, aby nasze opisy były jeszcze bardziej merytoryczne i szczegółowe. Dziękujemy wszystkim wolontariuszom, regionalistom oraz napotkanym przypadkowo ludziom za wsparcie i cenne uwagi. Każde miejsce pamięci i każdy powstaniec to inna, pełna emocji historia, którą dzięki regionalistom i pasjonatom historii poznajemy i skrupulatnie odnotowujemy. Dzięki dyrektorowi

Szkoty Podstawowej w Iskani dotarliśmy do świetnie zachowanych grobów bohatera największego polskiego zrywu niepodległościowego oraz jego rodziny w środku lasu, do miejsca, gdzie niegdyś stała cerkiew (dziś nie ma po niej śladu). Miejscem opiekują się uczniowie miejscowej szkoły pod czujnym okiem pedagogów. Takich historii poznajemy dziesiątki, lecz nie wszystkie miejsca pamięci mają tyle szczęścia jak to powyższe. Do tej pory w województwie świętokrzyskim i podkarpackim odwiedziliśmy, opisaliśmy i dodaliśmy do bazy 747 mogił i miejsc pamięci.

WARSZTATY FILMOWE

„Hołd dla przyszłości i inspiracja dla przyszłych

twórców” – dzięki współpracy z Pawłem Przewoźnym, filmowcem z White Studio, udało się przeprowadzić niezwykle warsztaty filmowe w Szkole Podstawowej nr 31 w Rzeszowie. Gościem specjalnym warsztatów był 97-letni por. Władysław Bogaczewicz ps. „Rak”, żołnierz AK i ruchu oporu w Sanoku. Projekt jest organizowany przez Stowarzyszenie Odra–Niemen, finansowany zaś z darowizny Fundacji PZU.

PACZKI DLA BOHATERÓW

W okresie Bożego Narodzenia nie mogliśmy zapomnieć o naszych kochanych kombatantach. Wspólnie z podkarpackim oddziałem Fundacji Nie Zapomnij o Nas zorganizowaliśmy akcję „Paczka dla Kombatanta na Podkarpaciu”. Dary trafiły do bohaterów naszej wolności ze Stalowej Woli, Niska, Rzeszowa, Dębicy, Przemysła i okolic. Wraz z nami, tradycyjnie w przyjacielskim kolektywie, w odwiedzinach udział wzięli: żołnierze z 18. Pułku Saperów z Niska, 3. Podkarpackiej Brygady Obrony Terytorialnej oraz 20. Przemyskiej Brygady Obrony Terytorialnej, prezes Armii Krajowej Rzeszów - Koło Obwodu Nisko – Stalowa Wola, przedstawiciele Miasta Stalowej Woli, przedstawiciele Związku Sybiraków z Dębicy, Rzeszowa i Przemysła, a nieocenione wsparcie przy kompletowaniu paczek okazała niezawodna restauracja „Matryoshka” z Rzeszowa. Dziękujemy za współpracę.

Najstarszym kombatantem, którego odwiedziliśmy, był 106-latek cieszący się niezwykle zdrowiem i poczuciem humoru – kpt. Tadeusz Lutak ps. „Pancerz”, najstarszy czołgista Wojska Polskiego, który służbę podjął w 1937 r. Ostatni żyjący żołnierz gen. Maczka w kampanii wrześniowej.

Krystian Fila

Z odwiedzinami u kombatantów

„ZDROWIE BOHATEROM”

FUNDACJA
KGHM
POLSKA MIĘDŹ

Fot. Piotr Kurpaska

Uczestnicy spotkania w Kudowie-Zdroju

„Zdrowie Bohaterom” to projekt, który środowisko Stowarzyszenia Odra–Niemen realizuje od kilku lat. W 2023 roku to już jest czwarta edycja projektu i kolejna koordynowana przez podlaski oddział Stowarzyszenia Odra–Niemen. W ramach

zadania 80 kombatantów, sybiraków, świadków historii miało okazję skorzystać z bezpłatnych uzdrowskich turnusów leczniczo-rehabilitacyjnych. Uczestnicy korzystali z dwutygodniowego pobytu, z oferty o standardzie VIP. Nasi goście mieli zapewnione: trzy zabiegi dziennie, wygodne dwuosobowe pokoje, zbilansowane posiłki, kurację pitną, dorazną opiekę pielęgniarstwo-lekarską, konsultacje dietetyczne oraz stałą opiekę wolontariuszy. W trakcie każdego z trzech turnusów odbywały się spotkania tematyczne dla środowiska.

W Kudowie grupa uczestniczyła w koncercie „Z klasyką przez Polskę”. Beneficjenci wzięli również udział w spotkaniu na temat życia pszczół i produkcji miodu. W Świeradowie zorganizowano zwiedzanie Muzeum Zdrojowego. W Potczynie odbywały się spotkania o tematyce zdrowotnej. Organizowano spacer po uzdrowskim terenie. Ramy czasowe projektu to sierpień – październik 2023

roku. Ważnym elementem pobytów uzdrowskich były spotkania kuracjuszy we własnym gronie i rozmowy na temat osobistych przeżyć związanych z walką o wolną ojczyznę. Pokazywaliśmy filmy dokumentalne o niektórych uczestnikach

JESTEŚMY!

WYDARZENIA WZMACNIAJĄCE SEKTOR OBYWATELSKI W ŻYCIU PUBLICZNYM NA PODLASIU

Od 2023 roku do końca 2026 roku realizujemy na Podlasiu projekt aktywizujący wolontariat, promujący zadania podlaskiego oddziału Stowarzyszenia Odra–Niemen, zwiększający zaangażowanie grupy mieszkańców Białegostoku w działania organizacji pozarządowych.

Oddział na Podlasiu powstał jako pierwszy w grupie ośmiu istniejących obecnie środowisk lokalnych. Początkowo był bardzo aktywny, potem miał słabszy okres, a teraz staje się przystanią dla Polaków z Białorusi, którzy przebywając w Polsce, realizują projekt i rozwijają podlaskie środowisko SON. W 2023 roku, w ramach opisywanego zadania, odbyło się kilka wydarzeń. Latem grupa polskich uczniów i harcerzy z Białorusi przebywała w Polsce na obozie edukacyjnym „Wakacje z historią”. Uczestnicy brali udział w warsztatach motywacyjnych, zespołowych, zajęciach sportowych, szkoleniach liderów. Grupa poznawała także polską historię

i rozszerzała znajomość języka polskiego. Ważnym celem spotkania było włączy-

Warsztaty fotograficzne

Wakacje z historią

nie dzieci z Białorusi do wspólnych działań z grupą rówieśniczą z Polski. Drugim elementem projektu były warsztaty fotograficzne dla społeczności lokalnej realizowane w Białymstoku przez Piotra Kurpaskę. Spacer edukacyjny historycznym szlakiem z pracownikiem IPN-u był tłem do robienia zdjęć miejscom związanym z polską historią. W trakcie całorocznego zadania odbywały się także spotkania z wolontariuszami, którzy chcieliby przyłączyć się do akcji „Rodacy Bohaterom” czy kwesty zaduszkowej. Organizowane były prezentacje i szkolenia dla wolontariuszy. Podsumowaniem działań w 2023 roku było spotkanie zorganizowane

projektu, odbywały się prelekcje, prezentacje. W ten sposób grupa integrowała się, ale też i nasi wolontariusze oraz otoczenie uzdrowiskowe włączało się w przekaz międzypokoleniowy.

Wśród naszych gości obecna była 100-letnia mjr Wanda Kiałka – żołnierz AK, tagierniczka, a także kpt. Stanisław Wołczaski – powstaniec warszawski, Jerzy Majchrzak – uczestnik Poznańskiego Czerwca '56, Marian Macutkiewicz – sybirak. Projekt jest skierowany do osób zrzeszonych w organizacjach kombatanckich, represjonowanych i działaczy opozycji antykomunistycznej. Środowiska, z których zostali wytypowani uczestnicy projektu, to: kombatancki I i II konspiracji (AK, NZS, WiN, powstańcy warszawscy), więźniowie niemieckich obozów koncentracyjnych, sybiracy, seniorzy – działacze opozycji antykomunistycznej (NSZZ Solidarność, Solidarność Walcząca, Stowarzyszenie Poznański Czerwiec 1956). Uczestnicy pobytów uzdrowiskowych pochodzili z kilku regionów: Dolnego Śląska, Wielkopolski, Opolszczyzny, Mazowsza, Małopolski i Lubelszczyzny. Zaprosiliśmy też Polaków spoza Polski: z Wielkiej Brytanii kpt. Ottona Hulackiego, jednego z ostatnich żołnierzy walczących pod Monte Cassino, czy grupę polskich działaczy i sybiraków z Białorusi, Litwy i Ukrainy. Projekt „Zdrowie Bohaterom” jest pozytywnie odbierany wśród lokalnych społeczności, ponadto buduje nowe relacje partnerskie wokół tak ważnego przekazu społecznego. Zadanie jest bardzo ważne dla samych uczestników, ponieważ potrzebują oni wzmocnić swoje zdrowie, poza tym chcą utrzymywać kontakty społeczne i mają ogromną potrzebę bycia potrzebnymi. W 2023 roku partnerem zadania była Polska Grupa Uzdrowisk Sp. z o.o., tworząca jedne z najlepiej rozpoznawalnych polskich zdrojów. Wsparcie finansowe zapewniła Fundacja KGHM.

Małgorzata Suszyńska, prezes podlaskiego oddziału Stowarzyszenia Odra-Niemen, koordynatorka projektu

Spotkanie uczestników projektu

w grudniu, na które zaproszono partnerów lokalnych projektów i członków podlaskiego oddziału Stowarzyszenia Odra-Niemen. Wydarzenie miało też przedświąteczny charakter. Nowy rok to kolejny etap projektu i czas na wzmacnianie aktywności społecznych na Podlasiu.

Projekt jest finansowany ze środków NIW-CRSO, z Programu NOWEFIO oraz ze środków własnych Stowarzyszenia Odra-Niemen

Ilona Gosiewska, Stowarzyszenie Odra-Niemen

Fot. SON

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

AKTUALNOŚCI Z PODLASIA

KWESTY ZADUSZKOWE NA PODLASIU

Kwestujemy!

Na początku listopada podlaski oddział Stowarzyszenia Odra-Niemen po raz pierwszy zorganizował kwestę na cmentarzu w Białymstoku. Wolontariusze zebrali 1310 zł. Bardzo dziękujemy wszystkim darczyńcom i informujemy, że cała kwota zostanie przeznaczona na działania upamiętniające miejsca pamięci w Wołkowysku.

NOWA SIEDZIBA NA PODLASIU

Od listopada 2023 roku w Białymstoku mamy nową siedzibę. To nowy lokal, do którego serdecznie zapraszamy, aby się spotkać z nami, porozmawiać i dowiedzieć się czegoś więcej o naszej działalności, włączyć do projektów, zostać wolontariuszem.

Nasza nowa siedziba

Zapraszamy – ul. Wiejska 74/2, Białystok, tel. kontaktowy 575 042 227.

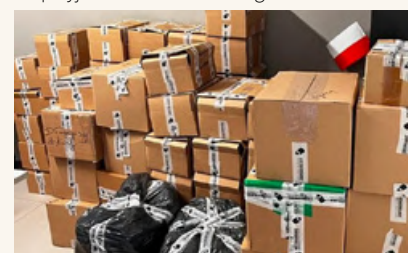
„KREDKOBRIANIE”

Dzięki Fundacji Ignatianum i wolontariuszom akcji „Kredkobranie” nasz podlaski oddział otrzymał wiele paczek z artykułami szkolnymi. Przekażemy je polskiemu środowisku na Białorusi. Dziękujemy!

„RODACY BOHATEROM”

W grudniu trwa akcja także na Podlasiu. Zbieramy w szkołach dary do świątecznych paczek. Również nasi przyjaciele z mazowieckiego oddziału Stowarzyszenia Odra-Niemen i z centrali z Wrocławia dostarczyli do naszego biura transport darów. Wszystkie „paczki pamięci” zostaną przekazane polskiemu środowisku na Białorusi.

SONPOD Akcja „Rodacy Bohaterom” na Podlasiu

Uczniowie XI LO w Poznaniu z Jerzym Majchrakiem

AKTUALNOŚCI Z WIELKOPOLSKI

GOLGOTA, WARSZTATY I KWESTA

Przez pierwsze dwa tygodnie października trwały prace Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN w lasach pałędzko-zakrzewskich. Na tych pięknych zielonych terenach koto Poznania w czasie okupacji niemieckiej doszło do straszliwych zbrodni. Zamordowanych zostało kilka tysięcy osób (dokładna liczba do dziś nie jest znana), a szczątków wielu z nich nie udało się przez te wszystkie lata odnaleźć. Nasi wolontariusze starali się pomagać pracownikom Instytutu Pamięci Narodowej. Tym razem poszukiwania nie przyniosły skutku, ale Biuro Poszukiwań powróci na te tereny i nie spocznie, dopóki nie znaj-

Pomnik przy kwaterze pomordowanych studentów

Wyjazd kombatantów na turnus rehabilitacyjny

dzie pozostałych ofiar. Zakończenie prac IPN-u zbiegło się z corocznym wydarzeniem, jakim był V Marsz Pamięci w lasach pałędzko-zakrzewskich – „Golgota Wielkopolan”. Pierwsze egzekucje przeprowadzane przez Niemców odbyły się 13 października 1939 roku. Uczestniczyliśmy we mszy świętej, marszu pamięci

i apelu poległych. Dziękujemy za zaproszenie organizatorom, szczególnie Zofii Dobrowolskiej, która dba, aby pamięć o tych bezimiennych ofiarach trwała w sercach i umysłach okolicznych mieszkańców, poznaniaków i Wielkopolan.

Również 13 października uczniowie XI Liceum Ogólnokształcącego im. Jadwi-

gi i Wacława Zembrzuskich w Poznaniu, w ramach projektu organizowanego przez Stowarzyszenie Odra–Niemen, mieli okazję uczestniczyć w warsztatach filmowych prowadzonych przez Pawła Przewoźnego z White Studio. Były one połączone ze spotkaniem ze świadkiem historii, którym tym razem był Jerzy Majchrzak, uczestnik Czerwca '56 oraz działacz Solidarności Walczącej. Zwieńczeniem warsztatów było kilka klipów oraz nagranie relacji kombatanta.

W drugiej połowie października z Poznania wyruszył autokar z kombatantami na ostatni w tym roku turnus organizowany przez nasze stowarzyszenie w ramach akcji „Zdrowie Bohaterom”. Wśród obecnych była 9-osobowa grupa z Wielkopolski. Naszym kochanym kombatantom życzyliśmy udanego wypoczynku. Mamy nadzieję, że pozwoli on naładować baterie, by mogli dalej działać.

25 października 96. urodziny świętował mjr Zenon Wechmann ps. „Czarny Wilk”, prezes Związku Więźniów Politycznych Okresu Stalinowskiego – oddział wielkopolski i przewodniczący Wojewódzkiej Rady Kombatantów i Osób Represjonowanych w Poznaniu, uczestnik drugiej konspiracji oraz Czerwca '56. Mjr Wechmann jeszcze przed wojną był zuchem, a następnie harcerzem V Hufca Harcerzy im. Księcia Józefa Poniatowskiego. W czasie okupacji przebywał w Poznaniu. Był przymusowym robotnikiem w niemieckich zakładach „Centra”. Jednocześnie uczył się na tajnych kompletach. Po wojnie kontynuował naukę w szkole wieczorowej w Poznaniu, a także powrócił do działalności w Związku Harcerstwa Polskiego, służąc w „Poznańskiej Piątce”. Po likwidacji ZHP sprzeciwiał się próbom włączenia druhów do komunistycznego Związku Młodzieży Polskiej i wraz z gronem przyjaciół podjął konspiracyjną działalność harcerską, przyjmując pseudonim „Czarny Wilk”. Aresztowany we wrześniu 1952 roku i osadzony w areszcie Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego przy ul. Kochanowskiego, później w więzieniu przy ul. Młyńskiej. Był męczony fizycznie i psychicznie. Jak wspomina: „Byłem tak obity, że nie wiedziałem, z kim mam do czynienia”. 23 stycznia 1953 roku wraz z trzema druhami stanął przed Wojskowym Sądem Rejonowym w Poznaniu. Został skazany na siedem lat pozbawienia wolności, trzy lata utraty praw obywatelskich i honorowych oraz pozbawienie mienia. Wyrok odsiadywał w ciężkim zakładzie karnym w Rawiczu, w obozach pracy dla więźniów politycznych w Potulicach

Mjr Zenon Wechmann ps. „Czarny Wilk”

i Piechcinie-Bielawach. Został zwolniony w ramach amnestii w lutym 1955 roku. Ciężkie doświadczenia więzienne nie złamały jego charakteru ani woli prowadzenia dalszej działalności niepodległościowej. Brał udział w powstaniu Poznańskiego Czerwca 1956 roku. W latach stanu wojennego działał w strukturach konspiracyjnych na rzecz internowanych oraz ich rodzin. Kolportował niezależne wydawnictwa. Uczestniczył w licznych manifestacjach. Od początku lat 90. niezwykle aktywny w upamiętnianiu ważnych rocznic historycznych. Pan Zenon jest swoistym motorem napędowym działań wszystkich kombatantów w Poznaniu. Najdroższemu solenizantowi życzymy dużo zdrowia i wiecznego uśmiechu na twarzy!

Podliczyliśmy kwotę zebraną w tegorocznej kweście na poznańskich cmentarzach. Z puszek na datki wyciągnęliśmy rekordową dla naszego oddziału kwotę 9588,62 zł (oraz 5 eurocentów i 5 pensów). Serdecznie dziękujemy za okazane wsparcie. Z każdym rokiem coraz więcej osób dowiaduje się o naszej pracy, co procentuje większymi zbiórkami. Obiecujemy działać z takim zapałem jak do tej pory, a w przyszłym roku może uda się przebić granicę 10 tys. zł. Dziękujemy za pomoc wolontariuszom z XI Liceum Ogólnokształcącego im. Jadwiگی i Wacława Zembrzuskich w Poznaniu, XX Liceum Ogólnokształcącego w Poznaniu, 38. Dwujęzycznego Liceum Ogólnokształcącego w Poznaniu oraz harcerzom z Poznańskiej Szesnastki im. Józefa Bema!

Emil Majchrzak

Zebrane datki podczas tegorocznej kwesty

STOWARZYSZENIE
ODRA-NIEMEN

WESOŁYCH ŚWIĄT

WESOŁYCH ŚWIĄT

STOWARZYSZENIE
ODRA-NIEMEN

*W imieniu całego Stowarzyszenia Odra-Niemen życzymy,
aby Święta Bożego Narodzenia przyniosły radość,
pokój oraz wzajemną życzliwość.
By stały się źródłem wzmacniania ducha.*

Przyjaciele ze Stowarzyszenia Odra-Niemen.

BAZA GROBÓW POWSTAŃCÓW STYCZNIOWYCH

Dwa lata projektu Federacji Patriotycznej za nami.

Kończy się rok 2023. Oznacza to, że kończy się również drugi rok projektu naszej federacji, czyli tworzenia Bazy Grobów Powstańców Styczniowych. To bardzo duży projekt. Utworzona baza zawiera głównie dane o grobach powstańców styczniowych na terenie dzisiejszej Polski, Litwy, Białorusi i Ukrainy. Zamieszczamy w niej również informacje o mogiłach usytuowanych w innych krajach Europy i świata. Bo przecież w naszej bazie nie mamy wyłącznie grobów wojennych. Są w niej również groby weteranów powstania styczniowego.

Baza powstała w 2022 roku. Wtedy też rozpoczął się nasz projekt. Początkowo zakładaliśmy, że w pierwszym roku działań opiszemy około tysiąca grobów powstańczych. Wiedzieliśmy, że różne bazy prowadzone przez instytucje publiczne, np. Radę Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, Instytut Pamięi Narodowej czy urzędy wojewódzkie, zawierają znacznie mniejszą liczbę mogił z okresu powstania styczniowego. Pierwszy rok prac przyniósł jednak niezły rezultat. Opisaliśmy około półtora tysiąca grobów. Prace były prowadzone w dziesięciu regionach Polski oraz na Litwie, Białorusi i Ukrainie. Oczywiście już w pierwszym roku naszych działań postanowiliśmy uzupełniać bazę o miejsca pamięci związane z powstaniem styczniowym.

W kolejnym roku mieliśmy już dwa tysiące grobów powstańczych. Nasi specjaliści – historycy, regionaliści oraz wolontariusze spisali się wspaniale. Dziś, na koniec roku 2023, nasza baza zawiera około 2300 grobów powstańczych. Są w tej liczbie zarówno mogiły wojenne – około 600, jak i ponad 1700 grobów weteranów

Grób powstańca styczniowego w Czarnej Glinie

powstania styczniowego. Opisanie ich wymaga tytanicznej pracy. Każdy grób trzeba sfotografować, określić jego GPS, zaznaczyć na mapie, zamieścić opis osób, które spoczywają w mogile, bitwy, w wyniku której ponieśli śmierć, oraz innych szczegółów biograficznych naszych bohaterów. 160. rocznica wybuchu powstania styczniowego, obchodzona w tym roku, jest doskonałą

Grób powstańców z oddziałów Sierakowskiego w Hudyszkach na dzisiejszej Litwie

Mogiła powstańców styczniowych w Kątach Wielgach

motywacją do takiej pracy.

Oprócz mogił baza zawiera również blisko 500 miejsc pamięci związanych z powstaniem styczniowym. To też wymaga opisanie i sfotografowanie danego miejsca. Pracy było więc dużo, szczególnie jeśli weźmie się pod uwagę fakt, że większość grobów oznaczyliśmy tabliczkami z kodem QR, który pozwoli osobom odwiedzającym daną mogiłę zajrzeć do bazy i przeczytać opis konkretnego miejsca.

W projekt było zaangażowanych ponad sto osób. Praca każdej z nich pozwoliła stworzyć bazę, która przewyższa wszystkie istniejące dotychczas bazy grobów powstańczych. A przecież projekt tylko pozornie trwał dwa lata. W roku 2022 rozpoczął się w drugiej połowie lipca, a więc trwał niecałe pół roku. W roku 2023 rozpoczął się jeszcze później. W sumie daje to niecały rok. Powstała baza będzie na wiele lat. W każdym roku – w ramach wolontariatu – będziemy uzupełniać i poprawiać zapisy w bazie. Dodawać zdjęcia, aktualizować informacje. Próbujemy również jeszcze bardziej zadbać o groby naszych bohaterów. W roku 2023, w ramach projektu, odnowiliśmy część grobów powstańczych, a na najbardziej zaniedbanych postawiliśmy

nowe nagrobki. Łącznie ponad 30 mogił naszych bohaterów. Nie wykluczamy, że w kolejnych latach również będziemy odnawiać groby i stawiać nowe nagrobki.

Projekt był dla nas bardzo ważny. Powstanie styczniowe było największym polskim zrywem niepodległościowym podczas zaborów. Zrywem przegranym, choć utrwalającym w młodym pokoleniu Polaków chęć walki o wolność i niepodległość. Tej walki, która pozwoliła nam w końcu odzyskać niepodległość ponad 50 lat później. Powstańcy styczniowi to dla wielu z nas bohaterowie, którzy uznali ojczyznę za najważniejszy cel swojego życia. Dlatego tak wiele chcieliśmy zrobić dla podtrzymania pamięci o tych niezwykle mądrych i dzielnych ludziach.

Mamy nadzieję, że nasza praca przyniesie trwałe efekty. Pamięć o naszych bohaterach – powstańcach styczniowych trwać będzie przez wiele kolejnych lat, a ich mogiły będą zadbane i dobrze opisane w naszej bazie.

Będziemy zawsze pamiętać o powstańcach styczniowych. Chwała bohaterom – cześć ich pamięci!

Projekt został dofinansowany z funduszy Kancelarii Prezesa Rady Ministrów.

Eugeniusz Gosiewski

Mogiła powstańców styczniowych w Moczarach

Mogiła sześciu powstańców styczniowych w Brodach na dzisiejszej Ukrainie

Mogiła 40 powstańców styczniowych w Miniewiczach na dzisiejszej Białorusi

WARSZTATY FILMOWE „SCENARIUSZ ŻYCIA”

Od początku aktywności Stowarzyszenia Odra–Niemen budowaliśmy zadania oparte z jednej strony na przeszłości, gromadzeniu relacji od świadków historii, a z drugiej strony staraliśmy się szukać nowoczesnych form przekazu tych międzypokoleniowych spotkań.

Na naszej drodze stanął Paweł Under Przewoźny, młody artysta, reżyser, raper, społecznik. To on połączył te dwa światy swymi umiejętnościami, talentami, świetnym kontaktem ze starszym i młodszym pokoleniem. Zaczynaliśmy skromnie, pojedynczymi lekcjami w szkołach. Już wtedy było widać potencjał tego projektu. Jednak dopiero 2023 rok dał nam skalę możliwości, jakie rysują się przed tym zadaniem.

Powstał pilotażowy program realizacji cyklu warsztatów filmowych w czterech regionach Polski. Projekt dotyczył organizacji spotkań międzypokoleniowych w szkołach, gdzie filmowcami, dziennikarzami byli uczniowie, a bohaterami materiałów lokalni bohaterowie polskiej wolności. Młodzi ludzie poznawali nowoczesne technologie filmowe, dowiadywali się, jak zaprojektować oświetlenie, jakich użyć narzędzi do podcastu, a jakich do nagrania spotu, jak wykorzystać dron do stworzenia dobrego materiału multimedialnego. Potem sami budowali scenariusz rozmów ze świadkiem historii i tworzyli materiały filmowe. Te rozmowy, toczone na zupełnie innej płaszczyźnie, budowały żywe relacje pomiędzy świadkami historii a młodszym pokoleniem.

Dlaczego to zadanie jest tak ważne dla naszego środowiska? Od 14 lat współpracujemy ze znakomitymi środowiskami kombatanckimi. W tych organizacjach są osoby, które mimo wieku i trudnych doświadczeń chcą być aktywne, pomocne, chcą włączać się we współpracę z młodszym pokoleniem. Są też ciekawe świata i młodych ludzi, dlatego zapraszamy często naszych honorowych seniorów do wspólnych zadań, do wspólnych wypraw, w zależności od ich stanu zdrowia czy formy aktywności. Losy tych osób to często gotowe materiały na filmy, sensacyjne, dramatyczne, romantyczne.

Spotkanie w Rzeszowie z Władysławem Bogaczewiczem

Poprzez ciekawe dla młodego człowieka zajęcia, korzystanie z atrakcyjnego narzędzia poznaje on jednocześnie losy świadka historii z pokolenia, które odchodzi. To spontaniczne ocalenie od zapomnienia bohatera, który zostanie ze swą historią na materiale filmowym. Te zajęcia to też szansa na zwrócenie uwagi na seniorów z własnej rodziny i na poznawanie ich losów.

Zadanie wzmacnia relacje międzypokoleniowe poprzez bliską współpracę, poprzez wspólne uczenie się, wspólne podglądanie twórczości multimedialnej. To też możliwość pozostawienia przez seniorów ich przesłań dla młodego pokolenia, to także znakomita promocja wolontariatu i podkreślenie oraz docenienie wniesionego przez seniorów wkładu w życie własnej wspólnoty,

Spotkanie na Mazowszu z Januszem Maksymowiczem w życie narodu. Młodszy uczestnicy zadania zyskują nową praktyczną wiedzę, przydatną w obecnym świecie, zdominowanym przez multimedia, a nasza organizacja otrzymuje spoty jako nowoczesny przekaz o historii, wzmocnienie oferty edukacyjnej z obszaru historii i postaw patriotycznych.

Projekt był realizowany w szkołach w Poznaniu, Karczewie na Mazowszu, w Rzeszowie i Lublinie. Koordynatorami działań w regionach były nasze środowiska: wielkopolski oddział Stowarzyszenia Odra–Niemen, mazowiecki oddział Stowarzyszenia Odra–Niemen, podkarpacki oddział Stowarzyszenia Odra–Niemen, lubelski oddział Stowarzyszenia Odra–Niemen.

Spotkanie w Lublinie z Jadwigą Barańską

Bohaterami filmów, które powstały w ramach projektu, byli bohaterowie polskiej wolności:

- Jadwiga Barańska ze Związku Młodocianych Więźniów Politycznych lat 1944-1956 JAWORZNIACY – Okręg Lubelski;
- Jerzy Majchrzak, szef Stowarzyszenia Poznański Czerwiec '56, uczestnik tych wydarzeń;
- Władysław Bogaczewicz, kombatanek ze Światowego Związku Żołnierzy AK – Okręg Podkarpacki;
- Janusz Maksymowicz, powstaniec warszawski.

Materiały są do obejrzenia na naszym kanale filmowym. Będą pokazywane na różnych spotkaniach środowiskowych i w szkołach jako przykład dobrej oferty organizacji pozarządowej, ale przede wszystkim jako międzypokoleniowe spotkania odchodzącego na wieczną wartość pokolenia bohaterów polskiej wolności i młodej grupy XXI wieku.

Projekt sfinansowano ze środków Fundacji PZU oraz ze środków własnych Stowarzyszenia Odra–Niemen.

Iłona Gosiewska, koordynator zadania

Fot. Paweł Przewoźny

Zajęcia filmowe w Poznaniu

PONAD PODZIAŁAMI. WZMOCNIENIE FEDERACJI PATRIOTYCZNEJ

Prace nad utworzeniem Federacji Patriotycznej rozpoczęły się w 2018 r. Federację postanowili utworzyć organizacje pozarządowe oraz grupy nieformalne współpracujące od lat w ramach akcji „Rodacy Bohaterom”. Inicjatorem tego zadania, skupiającego setki wolontariuszy w całej Polsce, jest Stowarzyszenie Odra–Niemen. Ono też podjęło główny trud połączenia podmiotów w jedną organizację federacyjną.

O becnym w siedzibie Zarządu Głównego Stowarzyszenia Odra–Niemen we Wrocławiu mieści się też siedziba federacji, ale działalność skupiona jest w licznych regionach Polski. Po dwóch latach szkoleń, dyskusji, wypracowywania dokumentów jesienią 2020 r., na zebraniu założycielskim, 10 stowarzyszeń rejestrowych powołało Federację Patriotyczną, która skupia organizacje promujące edukację historyczną, polskie wartości narodowe, patriotyzm. Wszyscy pracują ze środowiskami kombatanckimi i sybirackimi oraz polskimi organizacjami za granicą. Federacja została zarejestrowana przez sąd w lutym 2021 r.

Uczestnicy konferencji w Górecku Kościelnym poznają szlaki historyczne w Puszczy Solskiej

To był czas organizacyjny, realizowaliśmy społecznie zadania własne, a w 2022 r. Federacja Patriotyczna zaczęła tworzyć pierwszy duży projekt związany z utworzeniem Bazy Grobów Powstańców Styczniowych jako praktyczne uhonorowanie 160. rocznicy wybuchu powstania styczniowego. Zadanie to po dwóch latach dynamicznych działań kończy swój dotacyjny charakter, ale nasze środowisko będzie w kolejnych latach, w różny sposób, kontynuowało ten projekt we własnym zakresie. To zadanie bardzo wzmocniło merytorycznie i organizacyjnie federację. Dzięki niemu zdobyliśmy wiele nowych środowiskowych znajomości. Projekt jest prestiżowym działaniem środowisk skupionych wokół federacji i kierunkiem jej rozwoju, czyli budowania, konsolidacji ponad podziałami, baz, ofert i usług edukacyjnych dla podmiotów społecznych zainteresowanych wzmocnieniem działań o profilu historycznym i patriotycznym.

Drugim obszarem, który dobrze się rozwija, jest realizacja edukacyjnych multimedialnych. Zrealizowaliśmy z polskim partnerem polonijnym, British Poles, zadanie „Przyjaciele Polski”. Powstały filmy na temat obcokrajowców – przyjaciół Polski, jak Symon Petlura, Laurence Alma-Tadema, maharadża Jam Saheb Digvijaysinhji. Udała się promocja tych

spotów, mieliśmy ponad milion wyświetleń materiałów w czterech językach. To początek rozbudowy Akademii Filmowej, służącej środowiskom patriotycznym. Przed nami kolejne produkcje edukacyjne.

Federacja Patriotyczna jest także patronem dwóch dużych akcji społecznych: „Rodacy Bohaterom”, wsparcie środowisk kombatanckich w kraju i za granicą, „Kredkobranie”, czyli pomoc polskim szkołom na Kresach.

Jednak największym wyzwaniem dla federacji jest współpraca międzys środowiskowa, konieczność wspierania działań organizacji, dla których realizacja wymarzonych projektów była do tej pory niedostępna. Wynika to z braku narzędzi, braku środków na zadania, niedostatecznej wiedzy organizacyjnej, prawnej wśród liderów tych podmiotów. Z drugiej strony w środowiskach lokalnych dzieją się tak fantastyczne aktywności, które mogą mieć znacznie większy potencjał, wpływ na otoczenie przy odrobinie wsparcia zewnętrznego. Głównym celem zatem jest wzmocnienie Federacji Patriotycznej, czyli poszczególnych organizacji, poprzez zdobycie nowej wiedzy, integrację środowiska, wymianę doświadczeń, diagnozę potencjału merytorycznego grupy.

Szukaliśmy wsparcia finansowego na organizację wydarzeń w różnych regionach Polski. Federacja skupia około 30 podmiotów i spotkanie się w jednym miejscu kilkudziesięciu osób zwiększa środki na realizację takich wydarzeń. Oczywiście realizujemy cyklicznie spotkania robocze on-line, ale bezpośredni kontakt też jest ważny i potrzebny do wzmocnienia grupy, lepszego poznania środowiska, w którym dana organizacja działa. To też szansa na zaproszenie do współpracy lokalnych partnerów. Powstał projekt, który w 2023 r. składa się z kilku elementów.

Najważniejszy z nich to spotkania regionalne,

Spotkanie robocze w Lublinie

organizowane przez lokalnego partnera, członka federacji. W ramach tych spotkań pokazujemy ofertę federacji, prowadzone są warsztaty na temat zarządzania projektem i organizacją społeczną, promocja działań w mediach społecznościowych. Są też prezentacje lokalnych środowisk i wspólna dyskusja, aby znaleźć płaszczyznę działań, promować dobre praktyki, wymieniać się doświadczeniami i budować nowoczesną ofertę środowisk patriotycznych. Udało się w tym roku przeprowadzić trzy takie wydarzenia – w Lublinie, Poznaniu i Uchaniach na Lubelszczyźnie. Drugim ważnym elementem wzmocnienia środowiska Federacji Patriotycznej są spotkania, ale krajowe, na które zjeżdżają się organizacje z całej Polski. To są wydarzenia konferencyjne dla środowisk wchodzących w skład Federacji. Tematem wiodącym jest dywersyfikacja źródeł finansowych, tworzenie płatnych ofert usług społecznych czy przygotowanie fe-

Uczestnicy wydarzenia w Uchaniach

deracji do pozyskiwania funduszy z 1,5% podatku. Cel tych spotkań to działanie wzmocniające wiedzę naszego środowiska na temat finansowania organizacji, budowania planów finansowych dla federacji. Były dwa takie spotkania w tym roku – w Warszawie i Górecku Kościelnym. Koordynator danego wydarzenia, obok przygotowania i realizacji spotkania, zaprasza społecznych lokalnych partnerów, gości honorowych ze środowisk kombatanckich, włącza uczestników do poznawania regionalnych ścieżek i miejsc historycznych.

Takie spotkania budują środowisko, nawiązują się trwałe relacje, tworzą pomysły na wspólne działania, wzmocniają się lokalne podmioty siłą współpracy z innymi partnerami. Z tym przekonaniem Federacja Patriotyczna wchodzi w nowy rok, w którym będzie kontynuować cykl wzmocniających wydarzeń środowiskowych.

Projekt dofinansowany ze środków NIW-CRSO.

Ilona Gosiewska

Fot. Federacja Patriotyczna

KLUB MIĘDZYPOKOLENIOWYCH SPOTKAŃ

Międzyszkolny Klub Historyczny im. Armii Krajowej Ziemi Radzymińskiej na jednym ze spotkań środowiska Federacji Patriotycznej zaprezentował swoją lokalną inicjatywę, którą realizował w ostatnich latach z dużym wkładem własnej pracy i środków zebranych od uczestników zadania.

Projekt dotyczył wypraw edukacyjnych sporej grupy uczniów, pedagogów, rodziców do miasta w okolicy do 100 km od Radzimina i poznawania miejsc i środowisk związanych z Armią Krajową. Przy okazji to integracja członków klubu, wzmacnianie wiedzy historycznej, możliwość bezpośrednich spotkań świadków historii. Prezentacja, pełna zapału i zaangażowania koordynatora tego projektu, Władysława Kolatorskiego – szefa klubu, siła potencjału zadania skłoniły osoby z Federacji Patriotycznej do znalezienia środków dotacyjnych na ten projekt i wzmocnienia go kilkoma elementami.

I tak powstał projekt „Klub międzypokoleniowych spotkań”. 26 października 2023 grupa ponad 300 uczniów, pedagogów i rodziców z 15 szkół ziemi radzymińskiej, delegacje organizacji kombatanckich i pozarządowych z Mazowsza wzięły udział w wyprawie patriotycznej do Płocka. Mimo deszczu udało się zrealizować wszystkie punkty planu. We współpracy z partnerami z Płocka odbyły się uroczystości przy pomniku AK na Radziwiu. Grupa zwiedziła też ważne historyczne miejsca w mieście: katedrę i Muzeum Mazowieckie. Uczestnicy upamiętnili lokalne miejsca pamięci – Panteon Żołnierzy Wyklętych na cmentarzu miejskim w Płocku, postawiono znicze przy tablicy poświęconej Rotmistrzowi Witoldowi Pileckiemu. Zwieńczeniem było

Przy pomniku AK na Radziwiu w Płocku

spotkanie całej grupy w Białobrzegach i pieczenie kielbasek na ognisku. Każdy z uczestników otrzymał broszurę edukacyjną o odwiedzanych miejscach, koszulkę z napisem „Musimy pamiętać”

i znaczek Klubu AK Ziemi Radzymińskiej. To była pierwsza część projektu.

Drugi element zadania to warsztaty filmowe i prelekcja patriotyczna młodego reżysera i rapera Pawła

Członkowie Klubu AK Ziemi Radzymińskiej

Warsztaty filmowe

Fot. Piotr Kurpaska

Grupa ponad 300 osób z Radzimina i okolic

Fot. Szkoła Podstawowa nr 2 im. M. Chelmońskiej-Szczepankowskiej w Słupnie

Warsztaty filmowe

Uczestnicy spotkania podsumowującego projekt

Fot. Zbigniew Pachulski

Fot. Zbigniew Pachulski

Pokaz spotu z realizowanego zadania

Występ Pawła Undera Przewoźnego

Fot. Zbigniew Pachulski

Undera Przewoźnego, adresowana do uczniów szkół w Radziminie. Zajęcia, które były realizowane w szkołach podstawowych i średnich, okazały się wielkim sukcesem. Zebrane materiały z tych spotkań i z wyjazdu do Płocka zostały przez Pawła zmontowane i w formie dokumentu zaprezentowane w ramach trzeciego etapu zadania.

W grudniu ponad 150 osób spotkało się w Miejskiej Sali Koncertowej w Radziminie, gdzie odbyło się podsumowanie projektu. Wydarzenie zostało przygotowane przez Międzyszkolny Klub Historyczny im. Armii Krajowej Ziemi Radzyńskiej. Zostały pokazane multimedia obrazujące działalność Klubu AK w Radziminie, a także materiał z realizacji wspólnego projektu „Klub międzypokoleniowych spotkań”. Młodzież współprowadziła wydarzenie. Było sporo wzruszających wystąpień, minikoncert patriotyczny Undera. Wykorzystując grudniowy termin, na koniec odbyło się spotkanie przedświąteczne z życzeniami współpracy w kolejnym roku.

Federacja Patriotyczna poszerzyła ofertę, zyskała nowy produkt jako przykład dobrej praktyki, życzyliwej współpracy osób i grup. Z tego zadania zrodziły się pomysły na kolejne aktywności, a „Klub międzypokoleniowych spotkań” niech będzie inspiracją i zaproszeniem do współpracy z Federacją Patriotyczną.

Zadanie było współfinansowane przez Ministerstwo Edukacji i Nauki w ramach Programu wsparcia edukacji oraz ze środków własnych Federacji Patriotycznej.

Zarząd Federacji Patriotycznej

Fot. Zbigniew Pachulski

Wolontariuszki Klubu AK Ziemi Radzyńskiej

Ministerstwo Edukacji i Nauki

SZEROKIE WSPARCIE DLA POLAKÓW NA ŚWIECIE

W kończącym się roku nasze stowarzyszenie miało możliwość wsparcia kilkunastu polskich organizacji, placówek edukacyjnych, rozsianych po całym świecie. Doposażyliśmy szkoły na Litwie, wspomogliśmy organizacyjnie polskie środowiska w Stanach Zjednoczonych, Mołdawii, na Litwie i w Naddniestrzu.

Rozwój oświaty na Litwie

W ramach projektu „Wzmacnianie polskich placówek edukacyjnych na Litwie”, realizowanego z dotacji Instytutu Rozwoju Języka Polskiego im. Świętego Maksymiliana Marii Kolbego, udało się wesprzeć aż siedem placówek oświatowych z Litwy:

- Gimnazjum im. Moniuszki w Kowalczukach,
- Żłobek-Przedszkole „Płomyczek” w Ejszyszkach,
- Gimnazjum im. Jana Pawła II w Wilnie,
- Liceum im. Adama Mickiewicza w Wilnie,
- Gimnazjum im. Władysława Syrokomli w Wilnie,
- Wileńską Szkołę-Przedszkole „Zielone Wzgórze”,
- Gimnazjum im. Jana Śniadeckiego w Solcznikach.

Szkołom udzielono różnorodnego wsparcia, według ich zapotrzebowań. Kupowano laptopy, komputery stacjonarne czy ekrany interaktywne. Inni wymieniali wyposażenie całych klas, meble, krzesła, ławki dla uczniów. Niektóre placówki postawiły na rozbudowę placów zabaw dla najmłodszych podopiecznych. Były także remonty pomieszczeń, zakupy zestawów edukacyjnych czy profesjonalnego oświetlenia w auli. Wszystkie modernizacje przebiegły pomyślnie. Współpraca na linii szkoły – nasze stowarzyszenie układała się bardzo dobrze.

Nowy element na placu zabaw przy Żłobku-Przedszkolu „Płomyczek” w Ejszyszkach

To bardzo ważny projekt, który podnosi poziom infrastrukturalny w polskich szkołach na Litwie, dzięki czemu mogą one konkurować z litewskimi szkołami w walce o ucznia, kluczowej ze względu na dalsze funkcjonowanie tych placówek.

USA – czy tam trzeba pomagać?

Przy okazji projektów wspierających działania polskich organizacji w Stanach Zjednoczonych warto rozprawić się z powielanym często poglądem. W zeszłym roku, gdy realizowaliśmy projekt w USA z dotacji KPRM, słyszeliśmy, że jesteśmy pierwszymi od dawna Polakami, którzy przyjeżdżają przekazać pieniądze, a nie w nadziei na ich zdobycie od Polonii. Utarło się przekonanie, że to nasi rodacy ze Stanów mogą nas wspierać, jako dobrze sytuowani, a nie odwrotnie. Rzeczywistość jest taka, że organizacje działające na rzecz polskiej historii, kultury, upamiętniające poległych w walce za ojczyznę są bardzo aktywne, ale zdecydowaną większość działań finansują z własnych środków, co stanowi czasem blokadę w dalszej działalności.

W ramach dwóch projektów finansowanych ze środków Kancelarii Prezesa Rady Ministrów: „Ponad Granicami – Wzmacnianie rozwojowe polskich środowisk” oraz „Ponad Granicami – polskie wydarzenia środowiskowe”, udało się wspomóc Stowarzyszenie Pamięć z New Jersey i Stowarzyszenie Rajd Katyński Pamięć i Tożsamość z Chicago.

Grupa z New Jersey zakupiła skaner, by móc

Dzieci ze szkoły w Naddniestrzu

Porządki na polskim cmentarzu w Doylestown

digitalizować bezcenne pamiątki, dokumenty, zdjęcia, związane z polską historią w USA. Wsparliśmy także ich działania związane z opieką nad cmentarzem w amerykańskiej Częstochowie, w Doylestown, gdzie spoczywa niemal 2400 polskich weteranów. Sprzątano groby, dekorowano je wstążkami.

Członków motocyklowego Rajdu Katyńskiego wsparliśmy w trzech wydarzeniach – w uroczystym otwarciu i zamknięciu sezonu motocyklowego, które zawsze jest dużym patriotycznym wydarzeniem, a także w organizacji przejazdów rajdowych historycznym Szlakiem Pomników Katyńskich w USA, których odbyło się aż osiem.

Wsparcie na trudnym terenie – Mołdawia, Gagauzja i Naddniestrze

Aż trzy projekty dotowane przez KPRM wspierały dwie organizacje działające na terenie Mołdawii, jej autonomicznej republiki Gagauzji oraz Naddniestrza – nieuznanego państwa, a faktycznie kolejnej republiki autonomicznej Mołdawii. To trudny teren, w szczególności Naddniestrze, gdzie dotarły niepokoję wywołane wojną na Ukrainie. Udało się jednak zrealizować duże działania. W ramach projektu „(...) wzmacnianie rozwojowe polskich środowisk” Stowarzyszenie Polaków Gagauzji uzyskało środki na funkcjonowanie swojej organizacji oraz wsparcie zespołu tanecznego, z którego słynie. Opłacono czynsz za lokal, pokryto koszty materiałów eksploatacyjnych do drukarek, pokryto czynsz za salę do ćwiczeń i wynagrodzenia dla instruktorów w zespole.

Stowarzyszenie z Gagauzji dostało także środki na organizację i wsparcie szeregu działań w ciągu roku: jasełek, Dnia Niepodległości, konkursów, festiwalu „Polska Wiosna w Mołdawii” czy spotkania oplatkowego w Komracie. Dzięki temu środowisko jest cały czas aktywne, zintegrowane i pełne zapału do działań na rzecz szerzenia polskości w Mołdawii. Wszystko dzięki środkom z drugiego wniosku, realizowanego z dotacji Kancelarii Prezesa Rady Ministrów – „Ponad Granicami – polskie wydarzenia środowiskowe”.

Dzięki projektowi „Rodacy Bohaterom. Działania charytatywne ponad granicami” i wsparciu Towarzystwa Kultury Polskiej „Mała Ojczyzna” w Słobdzie zapewniłyśmy całoroczne obiady dla 30 polskich dzieci z lokalnej szkoły i wsparliśmy trzy rodziny wychowujące niepełnosprawne dzieci rocznymi zapomogami po 12 tys. zł. To bardzo ważne zadania, pomagające ludziom żyjącym czasami w bardzo skromnych warunkach na terenach, gdzie dotarcie np. z naszą pomocą w ramach akcji „Rodacy Bohaterom” bywa niemożliwe.

Seniorzy śladami powstańców i wileński zespół folklorystyczny

Ostatnie dwa wspierane środowiska to Uniwersytet III Wieku z Solecznik oraz zespół folklorystyczny działający w ramach koła Związku Polaków na Litwie przy Gimnazjum im. Syrokomli w Wilnie.

Seniorzy przygotowali działania związane z 160. rocznicą powstania styczniowego, zrywu, który łączy

historie Polski i Litwy. Zrealizowano dwie wyprawy: jedną powstańczymi tropami przez Dubicze, Puszcę Rudnicką i Wilno oraz drugą – do Muzeum Powstania Styczniowego w Podbrzeziu i kilku miejscowości związanych z powstaniem, m.in. Turmont. W ramach wyjazdów odbyła się też prelekcja historyczna.

Koło ZPL przy szkole im. Syrokomli zostało wsparte poprzez zakup sprzętów – drukarki i laptopa i pomoc dla zespołu folklorystycznego działającego przy kole, dzięki pokryciu wynagrodzenia dla choreografa zespołu.

Wszystkie te działania są bardzo ważne: od wspierania polskiej edukacji na Litwie, pomocy konkretnym osobom, będącym w trudnej sytuacji materialnej, po dofinansowanie bieżących aktywności i poprawienie sytuacji sprzętowej polskich i polonijnych organizacji.

Dominik Rozpędowski

Seniorzy z Uniwersytetu III Wieku w kaplicy powstania styczniowego Na Rossie

„RODACY BOHATEROM” W CZORTKOWIE NA UKRAINIE

„Wy naprawdę przyjechaliście do mnie z Polski?” – z niedowierzaniem pytała nas kilkakrotnie 93-letnia pani Danuta, Polka z Wygnanki Górnej na Ukrainie, która od 10 lat nie opuszcza łóżka. „Jestem szczęśliwa, że ja taka stara i schorowana, mogę zobaczyć rodaków z dalekiej Polski. To dla mnie duża radość, że mogę z wami porozmawiać” – mówiła do nas ze łzami w oczach. „Przyjeżdżajcie do nas częściej. My zawsze tu na was czekamy”.

Z końcem listopada, pokonawszy około 1500 km, przywieźliśmy 1300 kg darów, zebranych w Rzeszowie, Sędziszowie, Ptaszkowej i okolicach, dla Polaków mieszkających w dalekim Czortkowie, Wygnance Górnej i Glinianach na Ukrainie. Był to nasz drugi wyjazd w tym roku na Podole. Dary trafiły głównie do polskich seniorów, do których dotarliśmy dzięki nieocenionemu wsparciu i pomocy polskich dominikanek z Czortkowa, za co bardzo jesteśmy wdzięczni. Udało się nam również odwiedzić dzieci z „Sobotniej Szkoły Języka Polskiego”, prowadzonej również przez wyżej wymienione siostry zakonne. To był niezwykły wyjazd, pełen wzruszeń. Każdy poznany tam Polak to inna historia, ale wszyscy noszą pamięć o ojczyźnie przodków bardzo głęboko w sercu i pamięć tę przekazują następnym pokoleniom, z dumą nazywając się Polakami. Akcja „Rodacy Bohaterom” wciąż trwa! Nasz podkarpacki oddział Stowarzyszenia Odra–Niemen zbiera na całym Podkarpaciu dary dla naszych rodaków żyjących w skromnych warunkach na Kresach Wschodnich i planuje kolejne wyjazdy. Dziękujemy również za pomoc w naszym ostatnim wyjeździe wolontariuszom z Centrum Polskiej Kultury „Odra–Niemen–Dniestr” ze Lwowa oraz Stowarzyszenia Odra–Niemen z Wrocławia.

SON Podkarpacie

Fot. Piotr Kurpaska

Pani Danuta, Polka z Wygnanki Górnej na Ukrainie

W dotarciu do potrzebujących pomagali nam polskie dominikanki z Czortkowa

Dzieci z „Sobotniej Szkoły Języka Polskiego” w Czortkowie

Odwiedzaliśmy także tych, którzy z powodu choroby nie mogą już wyjść ze swoich domostw

Wszędzie witały nas uśmiechnięte twarze naszych rodaków

Wyjazd pod znakiem uśmiechu

Samotnym osobom sprawiliśmy wiele radości naszymi odwiedzinami

Spotkania pod polskimi dachami na Ukrainie

NIEZNANY OBÓZ W MACIKACH

W styczniu miną dwa lata, odkąd obraliśmy nowy kierunek w akcji „Rodacy Bohaterom” i odwiedziliśmy Polaków mieszkających w Szyłokarczmie i Kłajpedzie. Poza ciepłymi spotkaniami w siedzibach Związku Polaków na Litwie odwiedziliśmy miejsce, o którym wielu chciałoby zapomnieć. Byli też tacy, którzy starali się, by nikt się o nim nie dowiedział.

Mawiano, że z Syberu ludzie wracali, a stamtąd nie. Nieopodal Szyłokarczmy, w Macikach znajduje się obóz śmierci. Zapewne mało który zakątek Litwy był świadkiem takiej tragedii. To właśnie w Macikach nad rzeką Szyszą pogrzebane są pomordowane ofiary represji hitlerowskich. To tu znajdował się były oflag, a później sowiecki łagier. Dziś w tym miejscu usytuowane jest symboliczne muzeum, budynek po dawnej karnej celi więziennej bez okien, tzw. karcerze, i cmentarz z nielicznymi oznakowanymi mogiłami. Po zwiedzeniu muzeum, w towarzystwie prezes Renaty Tankeliun-Dotienė i członków oddziału ZPL w Szyłokarczmie, złożyliśmy kwiaty i zapaliliśmy znicze pod pomnikiem polskich ofiar i oddaliśmy hołd ofiarom nazistowskiego i sowieckiego obozu śmierci.

W obozie w okresie okupacji niemieckiej więziono jeńców wojennych z ponad 20 państw (m.in. Polski, USA, Kanady, Belgii, Francji, Australii, ZSRR). Jednymi z pierwszych jeńców byli żołnierze polscy z kampanii wrześniowej 1939 r. W latach 1941-1944 działał tu niemiecki obóz jeniecki Stalag Luft VI, natomiast w latach 1944-1946 Sowietci więzili w obozie żołnierzy niemieckich, rumuńskich, węgierskich, austriackich, holenderskich, czeskich, duńskich, belgijskich, jugosłowiańskich, portugalskich, greckich, a także prawdopodobnie członków podziemia polskiego.

W roku 1945 na terenie obozu założono sowiecki łagier w ramach struktury GUŁAG, w którym w skrajnie trudnych warunkach więziono mieszkańców Litwy, przedstawicieli inteligencji, duchownych, działaczy kultury, osoby wspierające podziemie antykomunistyczne, w tym kobiety z dziećmi. Wśród więzionych po II wojnie światowej byli także Polacy z Wilna i Wileńszczyzny. Głód, choroby, wyczerpująca praca były przyczyną śmierci wielu setek ludzi. W roku 1947 w obozie zmarły 124 osoby. W najbardziej nieludzkich warunkach odbywali tu karę więźniowie polityczni, którzy byli skazani na 25 lat. Ponieważ więźniami były również kobiety oraz dzieci, dla nich został przeznaczony osobny barak. Wiosną 1952 roku więziono w nim 1086 kobiet i 156 dzieci.

W okresie 1949-1952 razem z matkami „karę odbywało” w Macikach 620 dzieci, z których 196 urodziło się w obozowych warunkach. Prawda o historii tego miejsca stała się znana dla ogółu dopiero w latach niepodległości. W roku 1999 został ogłoszony apel, nawołujący do udziału we wspólnym projekcie upamiętnienia miejsca pochówku jeńców

Przy pomniku polskich ofiar

14 wymienionych z imienia i nazwiska Polaków

Symboliczne muzeum w budynku dawnej celi więziennej

wielu państw Europy i Ameryki. Dzięki staraniom Związku Polaków na Litwie w centrum symbolicznej

kwatery pamięci wznosi się obecnie wysoki rzeźbiony krzyż oraz granitowy pomnik z 14 ustalonymi nazwiskami Polaków. Od niedawna znajduje się tam również kwatery cmentarna, gdzie pochowano szczątki 1200 jeńców wojennych, które kilka lat temu zostały odnalezione w czasie robót drogowych w pobliskiej miejscowości Armalėnai, a w 2020 roku były ekshumowane i złożone.

Należy podkreślić, że obóz w Macikach w sposób symboliczny stawia znak równości między zbrodniami nazistowskich Niemiec i ZSRR, świadcząc o ludobójczym charakterze obu totalitaryzmów. Miejsce to dobrze charakteryzuje los narodu polskiego i litewskiego i innych narodów Europy Środkowo-Wschodniej, które po tragicznych doświadczeniach okupacji niemieckiej znalazły się w szponach równie zbrodniczego reżimu komunistycznego. Dla tych narodów tak naprawdę II wojna światowa zakończyła się wraz z upadkiem komunizmu.

Zastanawialiśmy się, co można jeszcze zrobić, aby pamięć o tych, którzy stracili tu życie, nie poszła w zapomnienie. Można by zacząć od tego, żeby w muzeum znalazły się plansze w języku polskim. Dzięki naszym staraniom i pani prezes zainicjowaliśmy wizytę IPN-u z Warszawy w tym miejscu z nadzieją na działania i dalsze prace ekshumacyjne. Nie można wykreślić z pamięci obozu Stalag Luft VI w Macikach, tak jak nie można wymazać z historii Katynia, Dachau i innych masowych miejsc zbrodni. Polska karta historii tego cmentarza nie jest do końca zapisana, ale pamięć o naszych rodakach tu żyje dzięki Związkowi Polaków na Litwie.

Magdalena Maławska

„KRESOWE ZADUSZKI EDUKACYJNE”. WIELKI PROJEKT DLA MŁODZIEŻY

W roku 2023 realizujemy bardzo ciekawy projekt edukacyjny, dofinansowany przez Ministerstwo Edukacji i Nauki. W ramach tego projektu około 80 uczniów, głównie szkół ponadpodstawowych, pojedzie do innych krajów z misją odwiedzenia polskich cmentarzy i kwater wojennych.

Projekt polegać będzie na organizacji czterech wyjazdów zaduszkowych dzieci i młodzieży szkolnej wraz z opiekunami na historycznie ważne miejsca pamięci w Polsce i poza jej granicami. Pojadą cztery grupy – z Dolnego Śląska, Wielkopolski, Mazowsza oraz Opolszczyzny. W każdej grupie będzie około 25 osób: 20 uczniów oraz 5 opiekunów, w tym co najmniej jedna osoba, która na miejscu będzie prowadzić lekcje historii. Wyjazdy będą realizowane na terenie Polski, Litwy, Łotwy oraz Czech.

Pierwsza wyruszy grupa z Opolszczyzny. Stanowić ją będzie młodzież z Zespołu Szkół w Nysie. Grupa uda się na Zaolzie. Jest to ta część Czech, w której mieszka znaczna grupa Polaków. Na Zaolziu jest co najmniej kilkanaście cmentarzy, na których znajdziemy groby uczestników wojny polsko-czechosłowackiej w roku 1919 czy groby legionistów z roku 1915. Tam też odnajdziemy miejsce katastrofy lotniczej i śmierci Żwirki i Wigury – wspaniałych polskich lotników okresu międzywojennego. Spoczywają tam także mieszkańcy Zaolzia, zamordowani przez Czechów w czasie wojny polsko-czechosłowackiej, również żołnierze Armii Krajowej i Narodowych Sił Zbrojnych. Wszystkie te miejsca i mogiły będą celem wyprawy młodzieży z Opolszczyzny na Zaolzie. Wśród tych mogił jest również grób żołnierza II konspiracji – Pawła Mitręgi ps. „Morowy” z oddziału Narodowych Sił Zbrojnych, dowodzonego przez kpt. Henryka Flamego ps. „Bartek”. Paweł Mitręga, zmarły w roku 2008, został pochowany na cmentarzu w Koszarzyskach. Zatem może i jego grób odwiedzą nasi młodzi uczestnicy projektu. Wyjazd młodzieży z Opolszczyzny zakończy się w lesie koło Starego Grodkowa, gdzie latem 1946 roku komuniści zamordowali ok. 30 partyzantów NSZ

Przy pomniku Bohatera

z oddziałów „Bartka”. Ich szczątki odnalazł Instytut Pamięci Narodowej w roku 2016.

Drugą grupę stanowi młodzież z Dolnego Śląska, z kilku szkół – z Wrocławia, Oławy i Twardogóry. Głównie będą to osoby, które już działały w ramach wolontariatu Stowarzyszenia Odra-Niemen. Celem wyprawy jest rejon sołeczniczy na Litwie, a więc ta część Wileńszczyzny, która przed wojną sąsiadowała z Nowogródzczyzną. Młodzież rozpocznie zaduszkową przygodę w Puszczy Augustowskiej, gdzie usłyszy opowieść o obławie augustowskiej i zapali znicze na symbolicznych mogiłach ofiar w Gibach. Później będzie już tylko Wileńszczyzna. Podczas sześciodniowej wyprawy odwiedzi kilkanaście cmentarzy i kwater. Przede wszystkim będą to groby żołnierzy Armii Krajowej, choć młodzież dotrze również do pojedynczych grobów powstańców styczniowych czy żołnierzy Legionów, którzy polegli tam w wojnie 1919-1920. Oprócz rejonu sołeczniczego grupa z Dolnego Śląska odwiedzi także Wilno, zajrzy na cmentarz antokolski i Na Rossie. Uda się też w rejon orański, na groby żołnierzy AK i mogiłę powstańców styczniowych z oddziału Ludwika Narbutta.

Prawie w tym samym czasie również na Litwie będzie przebywać grupa młodzieży z Mazowsza. Młodzi strzelcy oraz młodzież z technikum gastronomicznego od jakiegoś czasu wspierają działania mazowieckiego oddziału Stowarzyszenia Odra-Niemen. Odwiedzą wiele miejsc na Litwie. Oprócz Wilna ich celem będą miejsca pamięci w Kiejdanach, Podbrzeziu, Krokach oraz miejsca związane

Wyprawa młodzieży z Opolszczyzny na Zaolzie

Lekcja historii na Zaolziu

z marszałkiem Józefem Piłsudskim.

Ostatnim etapem projektu będzie wyjazd młodzieży z Wielkopolski na Łotwę. W części projektu weźmie udział młodzież z czterech szkół – z Poznania oraz ze Słupcy. Młodzi ludzie już współpracowali z wielkopolskim oddziałem Stowarzyszenia Odra-Niemen. Na Łotwie młodzi Wielkopolanie zaopiekują się cmentarzami polskich legionistów, którzy pod dowództwem Edwarda Rydza-Śmigłego walczyli z bolszewikami o wyzwolenie Dyneburga w styczniu 1920 roku. Odwiedzą również, w drodze

Wyprawa młodzieży z Mazowsza na Litwę - do Kiejdan, Podbrzezia, Krok

Młodzież z Mazowsza na Rosnie w Wilnie

Sprzątanie nagrobków

Wyprawa młodzieży z Dolnego Śląska na Litwę, do Wilna i w rejon solecznicki

na Łotwę i w drodze powrotnej, groby legionistów znajdujące się w rejonie święciańskim na Litwie, głównie w Święcianach i Nowych Święcianach.

Projekt ma znaczenie edukacyjne. Przekazuje ogromną wiedzę o najnowszej historii tych ziem. Można w zasadzie dotknąć tej historii – sprzątając i ozdabiając miejsca pochówku polskich bohaterów XIX i XX wieku. W projekcie weźmie udział duża grupa młodzieży – co najmniej 80 osób. Choć moje

doświadczenie wskazuje, że pewnie młodzieży zaangażowanej w projekt będzie więcej, niż zaplanowano. Trzymajcie kciuki, by pogoda dopisała i wszystkie elementy projektu zostały zrealizowane z należytą starannością. Mamy nadzieję, że dzięki takim projektom, jak Zadaszki na Kresach, wychowujemy kolejne pokolenia młodych ludzi znających hi-

storię Kresów i zafascynowanych ich historią, tradycją czy ludźmi tam mieszkającymi. To ważne. Bo gdy zabraknie takich ludzi, to więź między Polakami w kraju i tymi mieszkającymi na ziemiach naszych Ojców i Dziadów, ale jednak dziś poza granicami, osłabnie i trwale zniknie. Nie możemy do tego dopuścić.

Jeszcze raz dziękujemy Ministerstwu Edukacji i Nauki za wsparcie finansowe projektu, który uczy

rzetelnej, żywej historii młode pokolenie Polaków. Uważamy, że jesteśmy jednym narodem ponad granicami. Musimy więc znać dobrze naszą historię, nawet jeśli nie dotyczy ona bezpośrednio naszej społeczności w ojczyźnie. I temu właśnie ma służyć niniejszy projekt.

PS

W chwili druku niniejszego numeru kwartalnika zakończyliśmy już projekt. Wszystkie cele zrealizowano. Efekty są dużo większe, niż zakładano. Do artykułu dołączamy zdjęcia z realizacji projektu w każdej grupie regionalnej i dodatkowo, większy tekst z Łotwy.

Eugeniusz Gosiewski

Projekt został sfinansowany ze środków MEiN, z Programu wsparcia edukacji oraz ze środków własnych Stowarzyszenia Odra-Niemen

Fot. SON

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

AKCJA ZADUSZKOWA I PACZKOWA – ŁOTWA 2023

W dniach 9-14 grudnia 2023 r. uczniowie Liceum Ogólnokształcącego im. Marszałka Józefa Piłsudskiego w Słupcy, XI Liceum Ogólnokształcącego im. Jadwigi i Wacława Zembrzuskich w Poznaniu oraz XX Liceum Ogólnokształcącego im. Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego w Poznaniu uczestniczyli w wyjeździe na Łotwę i Litwę w ramach projektu „Zaduszki”.

Sobota – 9 grudnia

Na zaproszenie Teresy Dinuli, dyrektor Polskiej Szkoły im. Ity Kozakiewicz, uczestniczyliśmy w inauguracji 15. edycji konkursu „Być Polakiem”. Celem konkursu jest uświadamianie i wzmacnianie tożsamości narodowej oraz kształtowanie postaw patriotycznych. W wydarzeniu udział wzięli m.in.: ambasador Monika Michaliszyn, konsul Mariusz Podgórski, poseł Joanna Fabisiak – inicjatorka konkursu i przewodnicząca komitetu organizacyjnego, członkowie jury, przedstawiciele szkoły.

Niedziela – 10 grudnia

Uroczystość z udziałem Polskiego Kontyngentu Wojskowego, władz łotewskich, instytucji, stowarzyszeń, dyrektorów szkół polskich na Łotwie oraz laureatów i uczestników poprzednich edycji konkursu. Oprawa artystyczna uroczystości została przygotowana przez uczniów i absolwentów.

Część wolontariuszy udała się do Jelgawy, gdzie wzięła udział w mszy świętej celebrowanej przez ks. biskupa Edwarda Pawłowskiego. Następnie razem z Edmundem Misiewiczem, wiceprezesem ZPL – oddział w Jelgawie, wolontariusze przekazali paczki mieszkańcom Jelgawy oraz zapalili znicze przy pomniku Dęby Pamięci, poświęconym pamięci polskich oficerów pomordowanych w Katyniu. Po południu wolontariusze spotkali się z Ingą Płociną, pracownikiem polskiej ambasady w Rydze, która od wielu lat pomaga nam dotrzeć do najbardziej potrzebujących osób na terenie Rygi. W tym czasie nasza młodzież i opiekunowie uczestniczyli w mszy świętej w kościele pw. Matki Boskiej Bolesnej w Rydze. Następnie zwiedzali miasto, jego zabytki i poznawali historię miasta. Na zakończenie dnia młodzież pojechała do Jurmaly, gdzie spacerowała po nadbałtyckich plażach i głównej ulicy miasta, podziwiając świąteczne iluminacje. W całodzienną wyprawie młodzieży z wielkopolskich szkół towarzyszyli rówieśnicy z ryskiej szkoły, co pogłębiało polsko-łotewską integrację i przyczyniało się do wzmacniania zawartych znajomości. Przewodnikiem po Rydze i Jurmaly była Vanda Jelińska.

Poniedziałek – 11 grudnia

Wolontariusze udali się do polskiej szkoły w Rzeżycy, gdzie przekazali „paczki pamięci”. Uczniowie tamtejszej szkoły mieli też okazję wysłuchać wykładu Mariana Macutkiewicza, prezesa Wielkopolskiego Związku Sybiraków. Tego dnia młodzież uczestniczyła w zajęciach z uczniami szkoły im. Ity Kozakiewicz w Rydze. Uczniowie mieli

Grupa z Wielkopolski zwiedza Rygę

okazję obserwować lekcje języka polskiego, języka rosyjskiego, a najbardziej spodobała im się lekcja matematyki, angażująca interdyscyplinarne sposoby zapamiętywania, jak np. tabliczka mnożenia na skakance. Na parterze szkoły została zaprezentowana wystawa o powstaniu wielkopolskim. Uczniowie z Polski i Rygi wysłuchali ciekawego wykładu o powstaniu Wojciecha Grzeszkowiaka. Po zakończeniu zajęć w szkole uczniowie udali się do Jekabpils, gdzie uczestniczyli w spotkaniu w Domu Polskim z miejscowymi Polakami i przekazaniu paczek w ramach akcji „Rodacy Bohaterem”. Po wzruszającym spotkaniu udaliśmy się pod pomnik Ity Kozakiewicz (działaczki społecznej na Łotwie i założycielki Związku Polaków na Łotwie) i w gęsto padającym

śniegu zapaliliśmy znicze. Historycznym przystankiem w drodze do Dyneburga był postój w miejscu bitwy pod Kircholmem (1605 r.). Młodzież wysłuchała wzmianki o przebiegu wojny ze Szwecją z początku XVII w., znaczeniu i symbolice husarii i o hetmanie polnym koronnym Janie Karolu Chodkiewiczu. Przy pomniku upamiętniającym zwycięską bitwę zapaliliśmy biało-czerwone znicze.

Wtorek – 12 grudnia

Wolontariusze odwiedzili polskie przedszkole w Dyneburgu, gdzie przekazali paczki pracownikom przedszkola oraz najbardziej potrzebującym rodzinom. Po południu odwiedzili ostatnich żyjących na terenie Dyneburga kombatantów i sybiraków. Młodzież spotkała się z uczniami Polskiej Szkoły im.

Rodacy z Łotwy niezwykle ciepło przyjęli naszą grupę

Marszałka Józefa Piłsudskiego w Dyneburgu, gdzie odbył się wykład i ponownie została zaprezentowana wystawa o powstaniu wielkopolskim. Mieliśmy okazję poznać warunki nauki uczniów z Dyneburga. Wrażenie zrobiła na nas baza sportowa i artystyczna szkoły, a także sposób łączenia historycznych form architektonicznych z nowoczesną bazą dydaktyczną. Następnie uczniowie zwiedzili Dom Polski, gdzie zapoznali się z ofertą zajęć skierowanych do Polaków, i wystawę rzemiosła artystycznego. Kolejnym punktem dnia było złożenie kwiatów pod krzyżem upamiętniającym polskich żołnierzy (Słobódka) poległych w bitwie pod Dyneburgiem w 1920, w ramach operacji „Zima”, podczas wojny polsko-bolszewickiej. Następnie młodzież odwiedziła polską szkołę w Krasławiu, gdzie odbyło się wzruszające spotkanie z Polakami żyjącymi na Łotwie. Zostaliśmy ugoszczeni miejscowymi specjami kulinarnymi, a spotkanie urozmaicił pan Józef, który

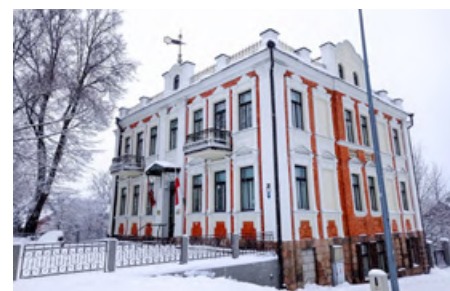
uraczył nas opowieściami o Krasławiu i rodzie Platerów oraz występem wokalnym. Podczas pełnego emocji spotkania przekazaliśmy paczki najbardziej potrzebującym rodzinom i pracownikom szkoły, zapaliliśmy znicze pod pomnikiem poświęconym polskim żołnierzom. Uczniowie wraz z opiekunami odwiedzili barokowy kościół pw. Świętego Ludwika, gdzie podziwiali m.in. obraz namalowany według szkicu Jana Matejki – „Św. Ludwik wyruszający na krucjatę” oraz zajrzeli do krypty Platerów. Tam w krótkiej modlitwie i zapalając znicze, oddali hołd tej niezwykle zasłużonej dla historii Polski rodzinie. Następnie spacerowali po parku i podziwiali pałac w Krasławiu. Na zakończenie odwiedzili sanktuarium maryjne w Aglonie.

Środa – 13 grudnia

Wyruszywszy w drogę powrotną przez Wilno, będące ostatnim punktem noclegowym, zatrzymaliśmy się w Zułowie. Młodzież zapalila

Wizyta u najmłodszych grup sprawiła dużo radości

Centrum Polskiej Kultury w Dyneburgu

znicze pod pomnikiem upamiętniającym miejsce urodzenia Józefa Piłsudskiego oraz w Alei Pamięci Narodowej, a następnie odwiedziła kościół w Powiewórcie, w którym marszałek przyjął chrzest. Po Wilnie oprowadzał nas Andrzej Kostygin – Polak z litewskiej stolicy, przekazując najważniejsze wiadomości o mieście. Spacer rozpoczęliśmy od dzielnicy Zarzecze, następnie skierowaliśmy się na cmentarz Na Rossie, gdzie uczniowie zapalili znicze na grobie, w którym spoczywa matka Józefa Piłsudskiego i umieszczono jego serce, a także na kwaterach żołnierzy poległych w latach 1919-1920 w walkach o Wilno, jak i żołnierzy Armii Krajowej poległych w operacji „Ostra Brama”. Podczas zwiedzania miasta młodzież odwiedziła kaplicę Matki Boskiej Ostrobramskiej, spacerowała po placu Katedralnym, dzielnicy żydowskiej, placu Ratuszowym, obok Uniwersytetu Wileńskiego. Wolontariusze zapalili znicze na cmentarzu wojskowym na Antokolu oraz przekazali dary dla hospicjum prowadzonego przez s. Michaelę Rak. Przekazaliśmy łącznie 187 paczek oraz artykuły higieniczne, medyczne i spożywcze dla hospicjum.

Projekt został sfinansowany ze środków MEiN, z Programu wsparcia edukacji oraz ze środków własnych Stowarzyszenia Odra–Niemen, wielkopolskiego oddziału Stowarzyszenia Odra–Niemen.

Szymon Węgliński

Zaśnieżony Dyneburg i krzyż na Słobódce

Dary przekazywane hospicjum

193. ROCZNICA WYBUCHU POWSTANIA LISTOPADOWEGO

MIEJSCA PAMIĘCI NA LITWIE

W nocy z 29 na 30 listopada przed 193 laty wybuchło powstanie listopadowe.

Od lat staramy się odwiedzać miejsca pamięci związane z tym zrywem na terenie dzisiejszej Litwy.

Jedną z najsłynniejszych postaci związanych z powstaniem listopadowym jest niewątpliwie Emilia Plater. Ta niezwykle dzielna polska hrabianka z Inflant, która zapisała się w naszej narodowej pamięci, spoczywa w Kopciowie (lit. *Kapčiamiestis*). Z daleka miejsce nie wygląda na cmentarz, przypomina stary park ogrodzony płotem, dopiero po wejściu na jego teren zauważamy nagrobki, a wśród nich, w samym centrum, ten należący do Emilii Plater. Nieopodal znajduje się Justianowo (lit. *Vainėžeris*), gdzie w nieistniejącym już dworku rodziny Ablamowiczów Emilia dokonała żywota. Dworek został spalony po II wojnie światowej, nie ma po nim śladu, natomiast w parku stoi, niezwykle wymowny, pomnik poświęcony Emilii Plater.

Bohater z Troków

Jadąc trasą Wilno – Kowno, warto nieco zboczyć z drogi. Po przejechaniu około 30 km dojeżdżemy do miejscowości Paprocie (lit. *Paparčiai*) w rejonie koszedarskim. Tam na niewielkim cmentarzu zachowało się wiele starych polskich nagrobków, w tym jeden szczególnie, należący do Wincentego Matuszewicza herbu Łabędź, podpułkownika z 1831 r. Wincenty Matuszewicz wstąpił się zebraniem oddziału powstańczego z okolic Troków, a następnie walkami z Rosjanami w Wilnie, Owsianiskach, Kiejdanach, Bejsagole, Ponarach i Trokach. Po powstaniu był zmuszony udać się na emigrację do Francji. Zmarł w Paryżu w 1862 r.

Powstaniec w sutannie

Grób powstańca listopadowego można także odwiedzić, będąc w Święcianach. Tam za budynkiem kościoła pw. Wszystkich Świętych został pochowany ks. Onufry Łabuć. Poległ w walce z Rosjanami 31 marca 1831 r. Tak jego historię

W Paprociach znajduje się nagrobek Wincentego Matuszewicza

Grób Emilii Plater w Kopciowie

Pomnik bohaterki w Justianowie

Pomnik bohaterki w Justianowie

opisano w wydanej 100 lat później w Wilnie książce „Rok 1831 w powiecie zawilejskim”:

„Ks. Łabuć dowiedziawszy się od pojmanego Skrutkowskiego, że w Święcianach nie spodziewają się ataku, zwrócił się do powstańców z krótką, gorącą przemową. Przypomniał, za co idą walczyć, zapamiętać nie potrzebował. Błogosławił oddziałek i stanąwszy na ciele czwórkami uformowanego, ruszył na ostatnie wzgórze, zasłaniające jeszcze powstańców przed wzrokiem wroga. (...) ks. Onufry dał hasło do ataku, oddział ruszył naprzód. W garnizonie rosyjskim zapanował popłoch. Jednakże czas potrzebny na przebycie około kilometra odległości, dzielącej od miasta, pozwolił Rosjanom sprawić jako tako szyk na rynek przed Hauptwachą. (...) Powstańcy rzucają się na szeregi wrogów. (...) Ks. Onufry atakuje dzielnie oddział gwardii, mierzy z pistoletu w junkra, księcia Golicyna, który tu przybył z Widz, jednak chybia, w zamian dostaje od niego pierwszy postrzał. Pada nowa salwa, jeszcze trzy kule przeszły przez pierś księdza Łabucia. Ciężko ranny, spada z konia, dobito go bez litości bagnietami”.

Kolejne miejsca czekają

Miejsc związanych z powstaniem listopadowym na Litwie jest dużo więcej. Nasi wolontariusze starają się każdego roku docierać do coraz większej liczby polskich nagrobków w tym kraju i odkrywać niezwykle historie stojących za nimi bohaterów walk o niepodległość. W planach mamy dotarcie do Dawidzisek na tzw. Wzgórze Rzeźni, do Kisinia na grób gen. Antoniego Giełguda, do opustoszałej wsi Rezgiai, gdzie pochowano Józefa Jeleńskiego, właściciela majątku wraz z sześcioma nieznanymi powstańcami. Czekają także nawiedzenie cmentarza w dalekiej Kretyndze, nad samym Morzem Bałtyckim, gdzie spoczywa Ignacy Szolkowski, czy wizyta w Sieniskach na mogile Michała Kątkowskiego oraz przy krzyżu Józefa Straszewskiego w Upicie. Osobnym wyzwaniem będzie dotarcie do nagrobków wszystkich tych weteranów, którzy zostali pochowani na wileńskich cmentarzach. Pracy mamy na kilka lat, a Państwa zachęcamy, aby wspólnie z nami, bądź w pojedynkę, spróbować wybrać się na Kresy, poczuć tę niepowtarzalną atmosferę i dać się ponieść historii.

Emil Majchrzak

Fot. SON

DWOREK KOŚCIUSZKI W MERECZOWSZCZYŹNIE

Tadeusz Kościuszko – Najwyższy Naczelnik Siły Zbrojnej Narodowej podczas powstania 1794 r. – od ponad 200 lat przynależy do kanonu polskich bohaterów narodowych.

Kościuszkowskie rocznice – rocznica insurekcji czy rocznica śmierci naczelnika – były obchodzone na ziemiach polskich podczas zaborów i miały doniosłe znaczenie dla zachowania polskiej tożsamości.

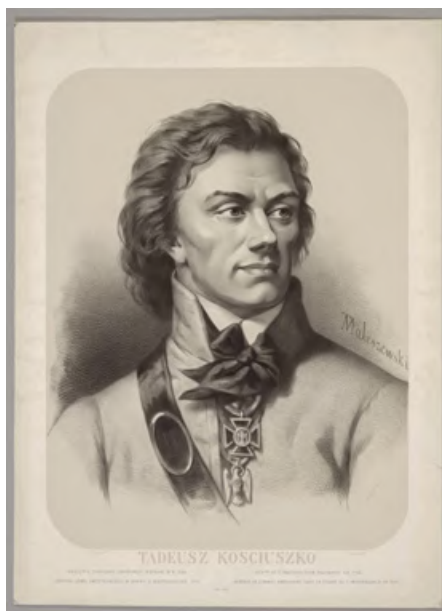
P przed 1918 r. uroczystości rocznicowe przeradzały się w wielkie patriotyczne manifestacje i stawały się orężem w walce o zachowanie wspólnoty narodowej. W 1894 r. obchody z okazji 100. rocznicy insurekcji kościuszkowskiej miały wyjątkowy rozmach. Objęły wszystkie trzy zabory, jednak największy rezonans miały w autonomicznej Galicji. Właśnie wtedy zaprezentowana została we Lwowie panorama „Raclawice” Jana Styki i Wojciecha Kossaka, stając się najbardziej spektakularnym akcentem obchodów. „Dla generacji żyjącej pod zaborami była ona »pokrzepieniem serc«, budzicielką poczucia narodowego, wizją walki o niepodległość ojczyzny z udziałem chłopskiego wojska, co było marzeniem ideologów i działaczy całego XIX stulecia”.

Warto przypomnieć, że Tadeusz Kościuszko urodził się na Kresach, na Polesiu, we wsi Mereczowszczyzna. Dawny folwark i wyludniona wieś leżą niewiele ponad 140 km od Brześcia. Dzisiaj jest to terytorium Białorusi. Nizinny teren porośnięty jest rozłogami i starymi lasami płynących rzek na czele z największą – Prypcią. Kościuszko urodził się w Mereczowszczyźnie w 1746 r. Dokładna data nie jest znana. Wiadomo natomiast, że 12 lutego 1746 r. został ochrzczony w kościele pw. Świętej Trójcy w Kosowie Poleskim i otrzymał imiona Andrzej Tadeusz Bonawentura. I właśnie na tej podstawie za datę przyjścia na świat naczelnika uznaje się dzień, któremu patronuje św. Andrzej, czyli 4 lutego. Jednak bez względu na to, kiedy Kościuszko ostatecznie świętował swoje urodziny, na pewno robił to, przynajmniej w dzieciństwie i latach młodości, w domu rodzinnym, w dworku w Mereczowszczyźnie.

Na początku XVIII w. folwark należał do Sapiehów. W 1733 r. został przekazany – jako zastaw – Ludwikowi Kościuszcze, ojcu Tadeusza. Dworek, w którym rodzina Kościuszków spędziła 31 lat, był niewielkim, parterowym budynkiem wzniesionym z drewna. Jego wysoki

Zrekonstruowany dworek

Portret Kościuszki ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie

dach przykrywała słomiana strzecha, a wejście główne poprzedzał ganek wsparty na czterech filarach. W 1764 r. kolejny właściciel majątku – Jan Jerzy hrabia Flemming – zwrócił najemcom sumę pozostającą w zastawie. Kościuszkowie musieli przenieść się do Siechnowicz, a dwór zaczął niszczyć. Po raz pierwszy wyremontowano go dopiero w 1857 r. Później, już

w wolnej Polsce, również był kilkakrotnie odnawiany, a w 1936 r. utworzono w nim muzeum, będące miejscem pamięci o naczelniku. Niestety, podczas II wojny światowej, w 1942 r., dwór wraz ze wszystkimi artefaktami i pamiątkami po Kościuszcze został spalony przez sowieckich partyzantów. Później wycięto także otaczające go stare drzewa.

Po rodzinnym domu polskiego bohatera zostały jedynie fundamenty. I to właśnie na nich w 2004 r., w 210. rocznicę insurekcji kościuszkowskiej, dwór odrestaurowano i utworzono w nim ponownie muzeum Tadeusza Kościuszki. Koszty odbudowy pokryte zostały z białoruskich środków publicznych, a wsparcia finansowego udzieliła również ambasada Stanów Zjednoczonych w Mińsku. Rekonstrukcja przebiegła dość szybko i sprawnie. Odbudowując dworek, wzorowano się na starych rysunkach z XIX w. i późniejszych fotografiach. Obecnie miejsce urodzenia Tadeusza Kościuszki udostępnione jest zwiedzającym, tylko że jego ścian nie zdobią już oryginalne portrety czy rysunki, a jedynie ich kopie. Na zakończenie trzeba odnotować, że władze białoruskie podejmują próby wypromowania dworku w Mereczowszczyźnie jako atrakcji turystycznej związanej z polskim bohaterem.

Beata Stragierowicz

ŚWIĘTO DNIA NIEPODLEGŁOŚCI POLSKI NA OBCYZŹNIE

DUMA I JEDNOŚĆ

Jedenastego listopada Polonia rozsiana po całym świecie jednoczy się, aby wspólnie celebrować Dzień Niepodległości Polski. To wyjątkowe święto niesie ze sobą nie tylko ducha patriotyzmu, ale pokazuje również silne więzi z ojczyzną, które przenoszone są przez pokolenia.

Niezależnie od tego, czy mieszka się w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Australii czy w innym zakątku globu, Polacy za granicą uczestniczą w różnorodnych wydarzeniach, oddając hołd swojej ojczyźnie i architektom jej niepodległości.

W Stanach Zjednoczonych

W sercu Nowego Jorku polska diaspora organizuje coroczną paradę, która przyciąga tłumy zarówno Polaków, jak i sympatyków Polski. Barwy biało-czerwone migoczą na ulicach, a uczestnicy parady prezentują nie tylko tradycyjne stroje ludowe, ale także umiejętności artystyczne. Uroczystości odbywają się na kilka dni przed głównymi obchodami tego święta. W tym roku Zarząd Okręgu ZHP Chicago oraz Polska Misja Świętej Trójcy już 7 listopada zorganizowały koncert oraz występy harcerskie w Muzeum Polskim w Ameryce. Święto to, jak widać, staje się okazją do wspólnego celebrowania, wspomnień o historii Polski i integrowania się z lokalnym społeczeństwem.

W Kanadzie

W Toronto, znaczącym skupisku polskiej społeczności, obchody Dnia Niepodległości to czas uroczystości, koncertów, wystaw i mszy świętych. Konsulat Polski w Toronto, Dom Kultury Jana Pawła II (Cultural Centre Mississauga) oraz ZHP Kanada organizują 10 listopada 2023 r. uroczyste spotkanie, podczas którego zostanie odśpiewany „Mazurek Dąbrowskiego”. Polonia w Kanadzie, dumna ze swojego dziedzictwa, stara się dzielić kulturą i historią Polski z sąsiadami. To także okazja do podkreślenia

Fot. Polski konsulat w Toronto

Wciągnięcie polskiej flagi przed Parlamentem Ontario w Toronto (Kanada)

wkładu Polaków w rozwój kanadyjskiego społeczeństwa.

W Egipcie

Nie bez znaczenia jest również aktywność polskich placówek dyplomatycznych, które organizują uroczystości z okazji Święta Niepodległości. Ambasady i konsulaty stają się miejscem spotkań, gdzie Polacy na obczyźnie mogą wspólnie świętować, dzielić się historią i budować silne więzi. W tym roku Ambasada RP w Kairze przygotowała wyjątkowe wydarzenie. 11 listopada, w 105. rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości, odbędzie się uroczyste odsłonięcie murалу Niedźwiedzia Wojtka. To wydarzenie nie tylko

upamiętni bohaterstwo Wojtka, ale również będzie okazją do wspólnego świętowania społeczności polskiej i wszystkich, którzy cenią wartości związane z niepodległością, gdyż stanowi on symbol jedności oraz przyjaźni między Polską a innymi narodami.

W Australii

Na Antypodach, w takich miastach, jak Sydney i Melbourne, Polacy świętują niepodległość poprzez różnorodne wydarzenia kulturalne. Koncerty, wystawy artystyczne i prelekcje historyczne stanowią integralną część obchodów. To także moment refleksji nad rolą Polski w światowej historii i we współczesnym społeczeństwie. Święto Niepodległości na obczyźnie ma również wymiar edukacyjny. Polacy pragną przekazywać swoją historię kolejnym pokoleniom, zachęcając do szacunku i zrozumienia dla dziedzictwa narodowego. Szkoły polonijne organizują specjalne lekcje, prezentacje i konkursy, aby uwrażliwić dzieci i młodzież na wartości związane z niepodległością.

I na końcu świata czują dumę z pochodzenia

Dzień Niepodległości Polski na obczyźnie to nie tylko okazja do uczczenia chwil historycznych, ale także moment budowania wspólnoty i kultywowania polskiej tożsamości. To świadectwo siły więzi narodowych, które przetrwały na przestrzeni lat, przekazując dziedzictwo kulturowe kolejnym pokoleniom. W ten sposób, choć odległość geograficzna separuje ich od Polski, serca Polaków na obczyźnie biją w rytm jednego hymnu, wznoszącego się ku niepodległej ojczyźnie.

Marlena Bodo

Fot. ZHP Chicago

Polscy harcerze w kościele pw. Świętej Trójcy w Chicago

Fot. Ambasada RP w Kairze

Obchody Święta Niepodległości w polskiej ambasadzie w Kairze

„DOM POKOJU” W BETLEJEM W POTRZEBIE

W sercu konfliktu na Bliskim Wschodzie istnieje oaza dobra, znana jako „Dom Pokoju” w Betlejem, prowadzona przez elżbietanki. Ksiądz Maciej Gierula, prezes Fundacji „Pro Spe”, apeluje o wsparcie finansowe dla tego niezwykle miejsca, które w obliczu trudnych czasów, gdy region ów jest targany wojną, stanowi schronienie dla kilkudziesięciorga dzieci.

Polski sierociniec w Betlejem stał się symbolem pokoju dzięki staraniom siostry Marii Rafały Włodarczak, zmarłej w 2019 roku. To właśnie z jej inicjatywy w 1967 roku na Górze Oliwnej w Jerozolimie powstał „Home of Peace”. Siostry kontynuując jej dzieło, zapewniają schronienie ponad 40 dzieci.

Apel o wsparcie w trudnym czasie

Ksiądz Maciej Gierula podkreśla, że „Dom Pokoju” to nie tylko miejsce dla sierot, ale także dla całych rodzin, które w obliczu wojny szukają schronienia. Fundacja „Pro Spe”, współpracując z siostrami, organizuje zbiórkę funduszy, aby wesprzeć to miejsce w trudnym czasie. Jak sam mówi: „Dzieci są tam na stałe. Ten sierociniec funkcjonuje jak dom dziecka, jest znakiem pokoju w tej części świata”.

Edukacja w duchu miłości i zrozumienia

Elżbietanki zaznaczają, że choć dzieci w „Domu Pokoju” różnią się pochodzeniem, narodowością, językiem, kulturą czy religią, uczą się wspólnego życia w zgodzie. Ich celem jest wychowywanie dzieci w duchu miłości do Boga i drugiego człowieka, ukazując im świat bez przemocy i nienawiści. Co więcej, w 2017 roku papież Franciszek zauważył wyjątkowe zaangażowanie siostry Marii Rafały Włodarczak, odznaczając ją krzyżem „Pro Ecclesia et Pontifice”.

Apel do społeczności, czyli razem możemy więcej

Obecnie „Dom Pokoju” w Betlejem potrzebuje naszej pomocy bardziej niż kiedykolwiek.

Św. Mikołaj z wizytą u dzieci

Podopieczni „Domu Pokoju”

Wojenna rzeczywistość spowodowała, że siostry muszą pomagać nie tylko kolejnym dzieciom, ale także całym rodzinom, które szukają bezpiecznego schronienia. Ksiądz Gierula zapewnia, że środki ze zbiórki zostaną skierowane tam, gdzie są najbardziej potrzebne. Przyłączmy się do tej szlachetnej

inicjatywy, aby wesprzeć „Dom Pokoju” w Betlejem – miejsce, które nieustannie promuje miłość, dobro, pokój i nadzieję na lepszą przyszłość w sercu konfliktu. Razem możemy zrobić coś dobrego.

Marlena Bodo

Fot. FB Home of Peace

ZAPAL ŚWIATŁO WOLNOŚCI

Polonia amerykańska oddaje hołd bohaterom stanu wojennego

W duchu tradycji, solidarności i pamięci, Polonia amerykańska w grudniu 2023 roku przygotowuje się, jak co roku, do symbolicznej akcji „Zapal Światło Wolności”, upamiętniającej 42. rocznicę wprowadzenia stanu wojennego w Polsce. Ów gest solidarności nawiązuje do apelu prezydenta Ronalda Reagana z 1981 roku, a Stowarzyszenie „Pamięć” przewodząc inicjatywie, zachęca do wzięcia udziału w tej akcji wszystkie polonijne szkoły, parafie, organizacje i instytucje.

Symbol solidarności

Akcja „Zapal Światło Wolności” jest hołdem dla bohaterów stanu wojennego, których odwaga i determinacja stały się fundamentem walki o wolność i godność. Stowarzyszenie „Pamięć” przenosi tę piękną tradycję na grunt Polonii amerykańskiej, podkreślając jej znaczenie dla lokalnej społeczności.

Jedność na świecie

Gest solidarności z Polakami w stanie wojennym zdobył poparcie na całym świecie. W czasach PRL wielu mieszkańców wolnych państw dołączyło do tego symbolicznego apelu prezydenta Reagana, manifestując jedność z Polakami walczącymi o swoje prawa i wolność.

13 grudnia o 19.30

Grzegorz Tyminiński, prezes Stowarzyszenia „Pamięć”, wzywa wszystkich do wzięcia udziału w akcji: „Zachęcamy, aby 13 grudnia o godz. 19.30 »Światło Wolności« zapłonęło w wielu oknach jako wyraz naszej pamięci o ofiarach stanu wojennego. Zapalenie »Światła Wolności« będzie także świadectwem naszej wdzięczności osobom i rodzinom, które nie zawały się znosić represji i prześladowań”.

Wspólna galeria pamięci

Stowarzyszenie zachęca również do przesyłania zdjęć z akcji „Zapal Światło Wolności”. Zostaną one opublikowane w polskich i polonijnych mediach, tworząc galerię upamiętniającą te ważne chwile. Polonia amerykańska po raz kolejny ma szansę uczcić pamięć bohaterów stanu wojennego, wyrazić wdzięczność tym, którzy nieśli

na swoich barkach trudy tamtych czasów, oraz kontynuować tradycję solidarności, która jest niewątpliwie naszym dziedzictwem. Niech akcja „Zapal Światło Wolności” stanie się symbolem jedności, pamięci i siły społeczności polonijnej na przestrzeni lat.

Wspólnota polonijna w Ameryce

Polonia amerykańska, silna w swojej różnorodności, ma okazję jednoczyć się wokół wartości, które stanowią fundament wolności i demokracji. „Zapal Światło Wolności” to nie tylko gest pamięci, ale także wyraz solidarności społeczności, która zdaje sobie sprawę z wagi utrzymania i przekazywania wartości wolności kolejnym pokoleniom. W obliczu wspólnego dziedzictwa inicjatywa ta łączy serca i umysły, wzmacniając więzi społeczności polonijnej na ziemi amerykańskiej. Serdecznie zachęcamy do udziału w tej doniosłej inicjatywie, jaką jest akcja „Zapal Światło Wolności”.

Marlena Bodo

POLSKIE TRADYCJE – KOLĘDOWANIE

Różne tradycje bywają interesujące i barwne, ale są również bardzo ważne w budowaniu wspólnoty narodowej.

Do interesujących i widowiskowych zwyczajów bezpośrednio związanych ze świętami Bożego Narodzenia należy kolędowanie, które znane i praktykowane jest w Polsce, ale również w innych krajach europejskich. Reżyserami, a jednocześnie scenografami oraz aktorami tego swoistego ludowego teatru są członkowie lokalnej społeczności. Kolędowno najczęściej od drugiego dnia świąt Bożego Narodzenia – św. Szczepana (26 grudnia) do Trzech Króli, czasem jeszcze do Matki Boskiej Gromnicznej (2 lutego), a niekiedy aż do końca karnawału.

Przygotowana przez wrocławskie Muzeum Etnograficzne wystawa „Zaklinacze czasu. Kolędniczy teatr obrzędowy” (czynna do 4 lutego 2024 r.) pokazuje, w jak fenomenalny sposób polski folklor posługuje się narzędziami teatralnej i obrzędowej ekspresji. Kolędowanie, skorelowane z okresem Bożego Narodzenia oraz Nowego Roku, stanowiło nie tylko jednorazowe widowisko, lecz także element większego, rocznego cyklu obrzędowego. To powtarzalne odnawianie się tradycji podkreślało jej trwałość i silny wpływ na życie społeczności. Widowiska kolędnicze przybierały różnorodne formy. Kolędnicy prezentowali się z charakterystycznymi maskami, które przedstawiały postacie zwierząt, takich jak koza, turoń, kobyłka czy bocian. Oprócz tego chodzili z gwiazdą lub miniaturą szopki. Znane były

Fragment wystawy „Zaklinacze czasu. Kolędniczy teatr obrzędowy”

Ludowa inwencja nie ma granic

również pochody przebierańców o specyficznych nazwach, takich jak „mi-kołaje”, „draby noworoczne”, „jukace” albo „dzia- dy”, a także widowiska o tematyce „herodów”, orszaku Trzech Króli oraz „wrodzenia niedźwiedzia” w ramach zapustów.

„Kolęda (...) była wielkim świętem, obrzędem jak najbardziej społecznym, sprawą całej wsi. Ci, którzy organizowali ją i realizowali, byli to ludzie przedsiębiorczy, z rozmachem, kontynuatorzy tradycji. Kulturalna elita wsi. Musieli mieć prezencję, dobry słuch i głos, a przede

wszystkim aktorskie zacięcie, bowiem kolęda to był teatr ludowy w całym tego słowa znaczeniu”.

Na wrocławskiej wystawie przywołane zostały wybrane formy kolędowania głównie z Górnego Śląska, Opolszczyzny, Żywiecczyzny oraz Dolnego Śląska. Dzięki pozyskaniu obiektów z kilku polskich muzeów zaprezentowano niezwykle świat kolędniczego teatru, który odgrywał niegdyś kluczową rolę w ludowych obrzędach i przez wieki pełnił funkcję pośrednika między sferą świętości a światem codziennym. Ekspozycja to po prostu barwna opowieść o kolędniczych pochodach ze zwierzęcymi maskami: turoń, kozą, niedźwiedziem itp., symbolizującymi siłę, zdrowie, płodność. Warto więc zanurzyć się w wykreowaną w salach wystawienniczych magię, aby choć na chwilę uwierzyć w siłę ludzkiej wyobraźni i sprawczość gestów, słów, dźwięków, masek i strojów.

Beata Stragierowicz

Fot. Beata Stragierowicz

**RODACY
BOHATEROM.PL**

siepomaga.pl/rodacy-bohaterom

Paczki pamięci

STOWARZYSZENIE
ODRA-NIEMEN

KONTO AKCJI: 15 2490 1028 3587 1000 0036 4521

siepomaga.pl

Wspieramy Polaków na Kresach:

| kombatantów | pedagogów | działaczy | seniorów | rodziny |